

Hizmet Tespit Davasının Yargılama Usulü Genel Bilgiler

Merve YÜCEL¹

Özet

Anayasa ile güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkı, kişinin vazgeçemeyeceği ve devredemeyeceği bir hak niteliğindedir. Sosyal güvenlik hakkının sigortalıya sağladığı haklardan bir tanesi de çalışma konumunu oluşturan hizmet tespit davalarıdır. Ülkemizde zorunlu sigortalılık ilkesi benimsenmiş, sigortalıların çalışmaya başlamakla sigortalı olacağı kanun metninde yer almıştır. Ancak anayasa ve kanun metninde yer almasına rağmen insanların sosyal güvenlik hakkından her zaman etkin bir şekilde faydalandığı söylenemez. Kişi, işe fiili olarak başlamakla sigortalı sayılsa da, sigorta hak ve yardımlarından yararlanabilmek için işverenin sigortalıya ait prim belgelerini sosyal güvenlik kurumuna vermesi gerektiği 5510 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Aynı şekilde Kurumun da bu Kanunun uygulanmasını takip ve denetim görevi Kanun ile düzenlenmiştir. Kurumun görevini yapmaması, işverenin prim belgelerini vermemesi veya eksik vermesi halinde sigortalı sosyal güvenlik hakkına kavuşamayacaktır.

Çalışma konumuz olan hizmet tespit davalarıyla, bu gibi durumları önlemek amacıyla sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine yargı yoluyla, sigortalı geçen hizmetin tespitinin sağlanması imkânı tanınmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Hizmet Tespiti, Sigortalı, İşveren, Sosyal Güvenlik*

---

¹(Arş. Gör.), Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı

General Information about Action for Fixing of Period of Service

Abstract

The right to social security which guaranteed by the Constitution, provides many rights that can not be abandoned and delegated. Detection with judicial decision of insured services is the one of these rights that can not be abandoned and delegated. In our country, the principle of compulsory insurance has adopted and it has taken place that the employees are regarded as insured just as start working, in statutory provisions. Despite the provisions in Constitution and statutes, in treatment its not possible to say that the people always benefiteffectively from social security right. The persons are regarded as insured just as start working. Yet, so as to insured person benefit from pensions, employer must give the premium documents of the insured person to Social Security Institutionaccording to the Code No. 5510. The Social Security Institution must inspect this as well. Otherwise the insured person does not have the right to social security. However, insured persons can bring a case before the Labour Court so as to detect his/her insured services.

In our work, first, mentioned a brief history of social security, then continued by explaining the conditions of detection with judicial decision of insured services.

Keywords: *Services Identified, Insured, Employer, Social Security*

GİRİŞ

Sosyal güvenlik anayasa ile teminat altına alınan, kişinin geleceğe güvenle bakmasını sağlayan bir insan hakkıdır. Toplumların gelişmişlik düzeyine, sosyo-ekonomik yapısına, siyasi rejimine bağlı olarak sosyal güvenlik uygulamaları ve kapsamaları farklılık göstermekle birlikte tüm ülkelerin sosyal güvenlik sistemine sahip olduğu bilinen bir gerçektir.

Gerek anayasa ile gerek kanunlarla düzenlenen sosyal güvenlik hakkının ülkemiz için tam olarak sağlandığını söyleyebilmek ne yazık ki mümkün değildir. Ülkemizde çalışan kişilerin bir kısmı, sosyal güvenlik kurumuna tabi olarak çalışması gerekirken Kurumun bilgisi olmadan çalışmalarına devam etmektedirler. Kuruma bildirilmeyen çalışanların sosyal risk

ile karşılaşmaları halinde, sosyal güvenlik hakkından yararlanamama ihtimalleri mevcuttur. Bu gibi ihtimallerin önüne geçmek için 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 8. maddesi ile işverene, yanında çalıştırdığı sigortalıyı Kuruma bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. İşverenin bildirim yükümlülüğünü yerine getirmesi ile Kurum sigortalı olarak geçirilen çalışmalardan haberdar olacak ve sosyal risklerin meydana getirdiği zararı takip edip karşılayabilecektir.

Ülkemizdeki kayıt dışı işçiliğin önlenmesi için en etkili yol hizmet tespit davası ile sigortalılığın tespit edilmesidir. Biz de buradan hareketle sigortalı hizmetlerin yargı kararıyla tespitinin yargılama usulünü çalışma konumuz edindik. Çalışmamız 5510 sayılı Kanun bakımından sigortalı sayılan tüm kişilere yönelik değil, daha çok Kanunun 4/I(a) bendi kapsamında sigortalı sayılan kişilere yönelik hazırlanmıştır.

Ş 1. HİZMET TESPİT DAVASININ YARGILAMA USULÜ

I. Görevli ve Yetkili Mahkeme

A. Görev

Medeni Usul Hukukuna göre her uyuşmazlık, kedisine ait yargı koluna giren yargı yerinde çözümlenir ve karara bağlanır¹. Aksi halde, yani bir uyuşmazlık hakkında kendisinin ait olduğu yargı yerinden başka bir yargı yerinde çözümlenmesi için başvuruda bulunulmuşsa, bu aykırılık kamu düzenine ilişkin olduğundan hakim re'sen dikkate alabileceği gibi taraflar da bu duruma itiraz edebilir².

Görev dava şartı olduğundan dava şartlarına ilişkin genel ilkeden yararlanacaktır. Söz konusu ilkeye göre, “dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında mahkeme re'sen inceler ve taraflar da davanın her aşamasında görev konusuna ilişkin itirazda bulunabilir.” (İMK md. 15 atfı ile HMK md. 115).

Bir dava hakkında görevli mahkemeyi belirlerken evvela davada görevli olan mahkemenin genel mahkeme mi yoksa özel mahkeme mi olduğu araştırılır, açık bir kanun hükmüyle özel mahkeme görevlendirilmemişse

¹ Abdurrahim Karslı, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2012, s. 214; Baki Kuru / Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 25. Baskı, İstanbul 2014, s. 119; Hakan Pekcanitez / Oğuz Atalay / Muhammet Özekes, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2014, s. 95.

² Yarg. 10. HD, 24.11.1982, 4935/5205, Mustafa Çenberci, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985, s. 521; Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 95.

söz konusu davanın yürütümünde genel mahkemeler görevlidir³. İş Mahkemeleri Kanunu md. 1'e göre, iş mahkemesi kurulmamış olan yerlerde bu davalara, o yerde görevlendirilecek mahkeme tarafından, bu Kanundaki esas ve usullere göre bakılır. İş Mahkemeleri Kanununda görevlendirilecek mahkemenin asliye hukuk mu yoksa sulh hukuk mahkemesi mi olduğu yönünde bir açıklık yoktur ancak sulh hukuk mahkemelerinin görev alanına giren hususlar HMK md. 4'te sınırlı bir biçimde sayılmıştır. Madde de sayılanlar içerisinde de iş mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde sulh hukuk mahkemesinin görevli olacağına ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla iş mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde asliye hukuk mahkemelerinin görevli olacağı yönünde yapılan yorum isabetli olacaktır⁴.

İş mahkemesi kurulmamış olan yerlerde iş mahkemesinde bakılması gereken davalara asliye hukuk mahkemesinde, birden çok asliye hukuk mahkemesi kurulmuş olan yerlerde ise HSYK'nın belirlediği asliye hukuk mahkemesinde bakılır⁵.

Görev dava şartı olduğundan mahkeme yargı yetkisi alanında bulunmayan bir davada görevsizlik kararı verebilir, mahkeme vereceği bu karar ile davadan elini çekmiş olur; dolayısıyla görevsizlik kararı nihai bir karardır⁶.

Mahkemenin yargı yetkisi bulunmadığı yönünde tarafların itiraz etmesi halinde ise görev itirazı söz konusu olacaktır, görev itirazının reddine ilişkin mahkemenin vereceği karar ara karar niteliğindedir ve görevsizlik kararının aksine ancak esas hükümlerle birlikte kanun yoluna taşınabilir⁷.

İş mahkemesinin bulunduğu bir yerde, asliye hukuk mahkemesinde açılan davanın akıbetinin ne olacağı üzerinde durmak gerekir. Gerek mahkemenin re'sen görevsizlik kararı vermesi, gerekse taraflardan birinin itirazı üzerine görevsizlik kararı vermesi halinde taraflardan birinin, bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten; süresi içinde kanun yoluna başvurulmayarak kesinleşmiş ise kararın kesinleştiği tarihten; kanun yoluna başvurulmuşsa

³ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 99; Saim Üstündağ, Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul 2000, s. 139.

⁴ Argun Bozkurt, İş Mahkemeleri ve Yargılama Yöntemi, Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010/2, s. 192-193.

⁵ Yarg. 9. HD, 26.09.1980, 8527/9621, C. İlhan Günay, İş Mahkemelerinin Görevi, ABD, S. 99/2-3, Y. 56, s. 79.

⁶ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 125; Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 102.

⁷ Karşlı, s. 217; Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 101.

bu başvurunun reddi kararının tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içinde kararı veren mahkemeye başvurarak, dava dosyasının görevli mahkemeye gönderilmesini talep etmesi gerekir. Aksi takdirde, bu mahkemece davanın açılmamış sayılmasına karar verilir. Dosya kedisine gönderilen mahkeme, kendiliğinden taraflara davetiye gönderir (İMK md. 15 atfı ile HMK md. 20). Davacı süresi içinde görevli mahkemeye başvuruda bulunursa, bu dava görevsiz mahkemede açılan davanın devamı niteliğindedir yani yeni bir dava ikame edilmiş olmaz dolayısıyla tekrar dava harcı ödenmesi gerekmez⁸. Davacı Kanun maddesinde gösterilen iki haftalık süre içinde görevli mahkemeye başvuruda bulunmazsa dava açılmamış sayılacağından, dava açılması ile meydana gelen tüm sonuçlar ortadan kalkar. Dolayısıyla davacı ancak harç ödeyerek yeni dava açabilir.

Aşağıda inceleme konusu yapacağımız yetki itirazı ile görev itirazının çakışması durumunda öncelikle görev itirazının inceleme konusu yapılacağını da yeri gelmişken belirtmek gerekir⁹.

B. Yetki

Yetki, bir davaya hangi yerdeki görevli mahkemenin bakacağını belirleyen usul hukuku kurumudur¹⁰.

İMK md. 5'in getirdiği düzenleme gereğince hizmet tespit davası, dava olunanın yerleşim yerinde veyahut da işçinin işini yaptığı yerde açılabilecektir. Bu noktada davacıya bir seçim hakkı tanıdığı görülmektedir.

HMK'nın 6. maddesine göre genel yetki kuralı ise şu şekildedir, genel yetkili mahkeme davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.

HMK ve İMK'nın yukarıda bahsi geçen maddelerine bakıldığında dava olunanın yerleşim yeri mahkemesinin her iki kanun hükmü ile de yetkili sayıldığı aşikârdır. İMK hükmü ile dava olunanın yerleşim yerine ek olarak işçinin işini yaptığı yer mahkemesi de yetkili sayılmıştır. Bu noktada Yargıtay kararları ve doktrin görüşleri arasındaki farka değinmekte yarar vardır.

⁸ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 133; Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 103.

⁹ Yarg. 9. HD, 27.11.1997, 16247/19864, C. İlhan Günay, İş Mahkemelerinin Görevi, Ankara Barosu Dergisi, S. 2-3, 1999, s. 13.

¹⁰ Karşlı, s. 264; Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 133; Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 104.

İş mahkemelerinin yetkisini düzenleyen 5521 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun 5. maddesinin, işçi ile işveren arasındaki uyuşmazlıkları düzenlediği gerekçesiyle, hizmet tespit davalarında uygulanmayacağına yönelik Yargıtay kararları mevcuttur¹¹.

Yargıtayın kararlarıyla bire bir örtüşmese de onu destekler nitelikte doktrindeki bir görüş şu şekildedir; sigortalı hizmetlerinin tespiti açısından yetkili iş mahkemesinin tayini HUMK'daki (şimdiki HMK'daki) genel yetki kuralına göre belirlenmelidir, bunun yanı sıra sigortalının işçi niteliği taşıması halinde İMK md. 5 hükmünden de yararlanılabilir¹².

Yargıtay uygulamasını eleştiren doktrindeki görüş ise; İMK md. 5'te yer alan yetki kuralının, HUMK'da (şimdiki HMK md. 6'da) yer alan genel yetki kuralını zaten içerdiği gerekçesiyle, sigortalılık ilişkisine dayanan bir uyuşmazlıkta İMK md. 5'ten ayrılmanın pratik bir fayda sağlamayacağı yönündedir¹³.

Kanaatimizce İMK md. 5'in sadece işçi ve işveren arasındaki uyuşmazlıklarda uygulanacağına dair bir sonuç çıkarmamak gerekir, zira madde metninden hareket edecek olursak, "iş mahkemelerinde açılacak her dava..." ibaresinin sigortalı hizmetlerin tespiti davasını da kapsayacağı anlaşılmaktadır. HMK hükümlerine gitmeye gerek kalmamıştır, hizmet tespit davalarında İMK'nın tayin ettiği yer bakımından yetki kurallarının tatbik edilmesi gerekmektedir¹⁴ dolayısıyla da İMK md. 5 hükmü, hizmet tespit davası bakımından özel yetki kuralı getirmiştir¹⁵.

HMK'ya göre taraflar kesin yetki olmayan hallerde yetkisiz bir mahkemeyi yetkili hale getirebilirler ancak İMK md. 5/2 "bu kanunda düzenlenmiş olan yetki kurallarına aykırı olarak yetki sözleşmesi yapılamaz" diyerek yetki sözleşmesi yapılmasına müsaade etmemiştir. Dolayısıyla sigortalı hizmetlerinin tespitine yönelik olan yetki kuralları kamu düzenine ilişkin olup, bu iki yetki kuralını kaldıran veyahut da bu iki yetki kuralına ek olarak

¹¹ Yarg. 10. HD, 19.10.1973, 889/890, Fevzi Şahlanan, İş Yargılaması, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XLII, Y. 1977, S. 1-4, s. 406; Yarg. 10. HD, 25.5.1984, 2329/2918, Günay, İş Mahkemelerinin Görevi, s. 224.

¹² Çenberci, s. 512.

¹³ Şahlanan, İş Yargılaması, s. 407.

¹⁴ Aynı yönde, Barış Duman, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Hizmetlerin Tespiti, Ankara 2001, s. 85.

¹⁵ Özgür Öztürk, Sigortalı Hizmetlerin Tespiti, Çimento İşveren Dergisi, S. 1, C. 12, Ocak 1998, s. 33.

başka bir yetkili mahkeme tayin eden yetki sözleşmeleri geçersizdir¹⁶. Yargıtay 2009 yılından itibaren verdiği kararlarda bu geçersizliğin kamu düzeninden olduğunu ve hâkim tarafından re'sen nazara alınması gerektiğini söylemektedir. Dolayısıyla taraflar yetki itirazında bulunmasalar dahi, geçersiz yetki sözleşmesine dayalı olarak yetkisiz mahkemede dava açılırsa mahkeme bunu re'sen gözetmek zorundadır¹⁷.

Hizmet tespit davası bakımından yetki kuralları kesin yetki oluşturmadığından, yetki itirazı cevap dilekçesi ile ilk itiraz olarak ileri sürülmelidir (İMK md. 15 atfı ile HMK md. 116, 117). Demek ki yetki itirazı usuli anlamda bir ilk itirazdır ve dava şartlarında olduğu gibi hâkim tarafından re'sen incelemeye alınmaz¹⁸. Davalı tarafından cevap dilekçesinde ileri sürülmeyen yetki itirazı daha sonradan ne mahkeme tarafından re'sen dikkate alınabilir ne de taraflardan birinin talebi ile itiraz konusu yapılabilir, bu ihtimalde dava yetkisiz mahkemede görülmeye devam eder (İMK md. 15 atfı ile HMK md. 19/2).

II. Davanın Tarafları

A. Genel Olarak

Bir davada davalı ve davacı taraf olmak üzere iki adet süje bulunmaktadır. Davanın tarafı olabilmek için öncelikle taraf olma ehliyetini haiz olmak gerekir. HMK madde 50'ye göre, medeni haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir. Taraf ehliyetine sahip olan kişi dava ehliyetine de sahip ise bir davada taraf sıfatında bulunabilir. Dava ehliyeti, bir davada bizzat veya yetkili bir temsilci vasıtasıyla o davayı takip edebilme ve gerekli usuli işlemleri yapabilme yeteneğidir¹⁹.

B. Davacı Taraf

1. Sigortalının Kendisi

5510 sayılı Kanun md. 86/9 "Aylık prim ve hizmet belgesi işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları kurumca tespit edilemeyen sigortalılar..." demektedir. Dolayısı ile hizmet tespiti davası sigortalı olduğunu iddia eden kişi tarafından açılacaktır.

¹⁶ Ersin Umdu, Yargıtay Kararları Çerçevesinde Hizmet Tespit Davaları, Mali Çözüm, İSMMMO Yayınları, S. 87, Mayıs- Haziran 2008, s. 244; Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 705; Şahlanan, İş Yargılaması, s. 403.

¹⁷ Bozkurt, s. 197.

¹⁸ Yarg. 9. HD, 16.3.1972, 24238/6847, Şahlanan, İş Yargılaması, s. 404; Yarg. 9. HD, 19.8.1970, 1263/8831, Turgut Uygur / İrfan Dönmez / Bahattin Kars, Uygulamalı İş Davaları, İstanbul 1974, s. 65.

¹⁹ Karşlı, s. 350; Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 224.

Ancak madde “Aylık prim ve hizmet belgesi işveren tarafından verilmeyen...” dediği için bu dava bağımsız çalışanlar tarafından açılmaz. Sigortalı olduğunu iddia eden kişinin davacı sıfatını taşıyabilmesi için, bir işverene hizmet sözleşmesi ile bağlı olarak çalışıyor olması (SSGSSK md. 4/I, a), aynı zamanda kanunen sigortalı sayılmayan kişilerden (SSGSSK md. 6) olmaması gerekir. Kanunun 4/I, c maddesine tabi olarak çalışanlar yani kamu görevlileri de bu kapsamda dava açabilir. Fakat kamu görevlilerinin sigortalılığın bildirilmediği düşünülmemeyeceğinden, uygulanabilirliği olmayacaktır.

Hizmet tespit davası, sigortalı sayılan kişinin geçmiş dönemdeki çalışmalarının tespitini içeren bir davadır, dolayısıyla davayı açacak olan kişi öncelikle geçmişe dönük var olan hizmetlerinin tespitini isteyen ve hizmet ilişkisinin tarafı olan sigortalıdır.

5510 sayılı Kanununun 38. maddesine göre; “On sekiz yaşından önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi, on sekiz yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilir. Bu tarihten önceki süreler için ödenen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dâhil edilir.”

Kanuni düzenleme ile paralel şekilde verilen bir Yargıtay kararına²⁰ göre, “...malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olanlar ibarelerinin, sigortalılar yararına bir yorumla, tabi olması gerekenleri de kapsadığının kabulü gerekmektedir.”

SSGSSK madde 38’de düzenlenen hükme göre, on beş yaşında sigortalılık ilişkisi kapsamına girerek çalışmaya başlayan kişi, yirmi iki yaşına geldiğinde yedi yıllık hizmet tespiti değil dört yıllık hizmet tespiti isteyebileceksen, işten on sekiz yaşında ayrılması halinde üç yıllık hizmetinin tespiti konusunda yargı yoluna bizzat veya kanuni temsilcisi vasıtasıyla başvuruda bulunamayacaktır²¹. Hizmet tespit davasını açan davacı, uzun vadeli sigorta kollarından yararlanmak için yaş koşulunu sağlamış fakat prim ödeme gün sayısında eksiklik olduğu gerekçesiyle sigortalılık haklarından yararlanamıyorsa, tespit edilecek olan on sekiz

²⁰ Yarg. 10. HD, 14.7.2011, 10902/11474, Fatih Uşan, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2011 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2011, Ankara 2013, s. 421.

²¹ Duman, s. 93.

yaş öncesi döneme ait prim ödeme gün sayıları da toplam prim ödeme gün sayılarına ilave edilir.

Yargıtayın vermiş olduğu bir karara konu olayda; on sekiz yaşından küçük davacının hizmet tespiti talebini, çalışma ilişkisinin başladığı tarihte davacının on sekiz yaşından küçük olması sebebiyle yerel mahkeme reddetmiştir. Bunun üzerine dosya temyiz edilerek Yargıtaya gitmiştir, Yargıtay da dava konusu olan hizmet sigortalıya ait ise davacının on sekiz yaşından küçük olmasının hizmetin geçerliliğini etkilemeyeceği ve davacının hukuki yararını kaldırmayacağını belirterek yerel mahkeme hükmünü bozmuştur²².

Kanuni erginlik yaşı olan on sekiz yaşından küçük kişilerin veli veya vasisinin izni ile hizmet sözleşmesi yapması, yapılan hizmet sözleşmesine bağlı olarak da çalışması mümkündür. Ve hatta veli veya vasisinin izni olmadan yapılan hizmet sözleşmesi, geçersizliği saptanana değin geçerli bir hizmet sözleşmesinin tüm sonuçlarını doğurur²³. Bu durum TBK ile de düzenlenerek şu şekilde ifade edilmiştir; “Geçersizliği sonradan anlaşılan hizmet sözleşmesi, hizmet ilişkisi ortadan kaldırılincaya kadar, geçerli bir hizmet sözleşmesinin bütün hüküm ve sonuçlarını doğurur.” (TBK md. 394)

O halde SSGSSK 38. maddede düzenlenen hükme bir eleştiri getirerek şu şekilde düşünmek yerinde olacaktır; bir yandan sakatlığı saptanincaya kadar taraflar arasında yapılan hizmet sözleşmesinin sanki geçerliymiş gibi hüküm doğurması, diğer yandan ise hizmet sözleşmesine dayalı olarak çalışan kişilerin emeklerinin korunması için getirilmiş olan zorunlu sigortalılık prensibi gereğince 18 yaşından küçük kişilerin veli veya vasi izniyle hizmet sözleşmesi yapması halinde sigortalılık süresinin başlaması ve gerektiğinde hizmet tespiti bakımından yargı yolunun açık olması gerekmektedir²⁴.

²² Yarg. 10. HD, 8.10.1985, 5284/5143, Ali Güzel, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1985 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesinin, İstanbul, 1987, s. 197.

²³ Kadir Arıcı, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 1997, İstanbul 1999, s. 283; Cevdet Yavuz / Burak Özen / Faruk Acar, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul, 2014, s. 413; Ali Güzel, Fabrikadan İnternete İşçi Kavramı ve Özellikle Hizmet Sözleşmesinin Bağımlılık Unsuru Üzerine Bir Deneme, Kamu İş Dergisi, C. 4, S.2, Antalya 1997, s. 94.

²⁴ Duman, s. 93.

2. Sigortalının Hak Sahipleri

5510 sayılı Kanun md. 86/9'da yer almamakla birlikte ölen sigortalının hak sahiplerinin de bu davayı açabileceği yargı kararları ve doktrinde kabul edilmektedir²⁵. 5510 sayılı Kanun md. 3/7 "hak sahibi: sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malullük, vazife malullüğü veya yaşlılık aylığı almakta olanların ölümü halinde gelir veya aylık bağlanmasına veya toptan ödeme yapılmasına hak kazanan eş, çocuk, ana ve babasını ifade eder" şeklinde bir tanımlama yapılmıştır.

Sigortalının ölümü halinde şartları oluşmuşsa eş, çocuklar ve ana baba da sigorta yardımlarından faydalanabileceği için, sigortalı ölmüş ise bu kişilerin dava açmakta hukuki yararı olduğu kabul edilmelidir. Hak sahipleri bakımından beş yıllık süre sigortalının ölümü ile başlayacaktır²⁶. Ancak hak sahiplerinin dava açabilmesi için sigortalı, sağlığında beş yıllık süreyi geçirmemiş olmalıdır²⁷. Eğer sigortalı hizmet tespit davasına konu olacak hizmetlerin geçtiği yılın sonundan itibaren beş yıl yaşayıp da dava açmamış ise bu davayı açma hakkı hak sahiplerine geçmeyecektir²⁸.

Sigortalı hizmetinin tespiti hususunda uygulanacak hak düşürücü süre hak sahipleri bakımından, sigortalının öldüğü anda başlar²⁹. Nitekim YHGK 2.12.1998 tarihli bir kararında³⁰ bu hususa değinmiştir : "...sosyal güvenlik hukukunun temel öğeleri ve kabul ettiği ilkeler gereği, hak sahipleri yönünden muris çalışmalarına ilişkin bir tespit davası ancak hakkın ortaya çıktığı, ölüm tarihinden başlatılmalıdır. Kuşkusuz, bu ilke, murisin hayatında tüketip bitirmediği hak düşürücü sürelerin gerçekleşmediği durumlarda söz konusu olacaktır."

²⁵ Coşkun Saraç, Sigortalı Hizmetlerin Hükmen Tespiti, Osman Güven Çankaya'ya Armağan, Ankara 2010, s. 34; Ali Güzel / Ali Rıza Okur / Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2014, s. 329; Ali Nazım Sözer, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, İstanbul 2015, s. 457; A. Can Tuncay / Ömer Ekmekçi, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 16. Baskı, İstanbul 2013, s. 244; Yarg. 21. HD, 7.10.1996, 5611/5402, YKD, Mayıs 1997, s. 775; Yarg. 21. HD, 27.4.1999, 2735/2874, Ali Güzel, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1999 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi, İstanbul 2001, s. 303.

²⁶ Yarg. 21. HD, 7.10.1996, 5611/5402, YKD, Mayıs 1997, 775-776; Yarg. 21. HD, 27.4.1999, 2735/2874; Yarg. 21. HD, 11.7.2005, 3052/7320, İBD, 2006/1, 347-348; Yarg. 21. HD, 9.3.2009, E. 2008/4572, K. 2009/3399 (www.legalban.net).

²⁷ Erdal Yazıcı, "Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Tespiti" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2009, s. 82; Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 340; Saraç, s. 459.

²⁸ İhsan Çakmak, Hizmet Tesbiti Davaları, Ankara 2005, s. 400.

²⁹ Yarg. 21. HD, 7.10.1996, 5611/5402, YKD, C. 23, S. 2, Şubat, 1997, s. 77.

³⁰ Yarg. HGK, 2.12.1998, 21-826/855 (www.legalbank.net).

Hizmet tespit davası sigortalı olarak çalışan kimsenin sosyal sigorta yardımlarından yararlanması için sağlanan bir imkândır. Dolayısıyla sigortalının ölümü halinde hukuki yararları olmak şartıyla hak sahipleri veya diğer bir deyişle sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kimseler ölen sigortalının geçmiş hizmetlerinin tespiti için hizmet tespit davası açabileceklerdir³¹. Yargıtayın da bu yönde verdiği bir kararda, eş ve çocukların ölüm aylığından yararlanabilmek için hizmet tespit davası açabilecekleri ifade edilmiştir³².

Doktrindeki bir görüş hak sahiplerinin hakları ve sigortalılık ilişkisi, sigortalı sayılan kişininkinden farklı ve ayrı olduğu için, sigortalının yaşamında dahi hak sahiplerinin hizmet tespit davası açabileceği yönündedir³³. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre hak sahiplerinin dava açma hakları sigortalınınkinden ayrı ve bağımsız olduğu için, sigortalı henüz hayattayken ve hizmet tespit davası için öngörülen beş yıllık dava açma süresi de geçmemişken, bu hakkın sigortalı dışında bir kimse tarafından kullanılmasının mümkün olmalıdır.

C. Davalı Taraf

Hizmet tespit davası mağdur olan çalışan tarafından açılmaktadır. Dava açılmasına sebep olan ihtilaf, yanında sigortalı çalıştırıp bunu Kuruma bildirmeyen işveren tarafından çıkarılmaktadır, dolayısıyla uyuşmazlığın doğası gereği dava işverene yöneltilecektir³⁴.

11.9.2014 tarihinden önce kanun metninde bir açıklık olmaması sebebiyle Yargıtay kararlarında ve doktrinde Kurumun davalı olup olmayacağı yönünde yorum yoluyla sonuca varılmıştır. Dava sonunda hükmü icra edecek olanın Kurum olduğu gerekçesiyle Kurumun da davalı olarak gösterilmesi gerektiği, bu anlamda işveren ile Kurum arasında zorunlu dava arkadaşlığı olduğu kabul edilmekteydi³⁵. Nitekim YHGK'nın 24.6.2009 tarihli kararına³⁶ göre "Sosyal güvenlik kurumu tespit ilamını aldığı anda işverenden o döneme ait prim belgelerini vermesini ister. Aksi halde bunlar Kurumca re'sen düzenlenir. Tespit edilen döneme ilişkin

³¹ Çenberci, s. 312.

³² Yarg. 10. HD, 16.5.1983, 2237/2767, Çenberci, s. 520.

³³ Murat Türe, 506 sayılı SSK Kapsamında İşverenin Bildirge Verme Yükümlülüğü ve Uymamanın Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1999, s. 89; Öztürk, s. 36.

³⁴ Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 457.

³⁵ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 343; Tuncay / Ekmekçi, s. 241.

³⁶ Yarg. HGK, 24.6.2009, E. 2009/21-249, K. 2009/291 (www.legalbank.net).

primler de gecikme zammı ve faizi ile birlikte Kurum tarafından tahsil olunur. Ayrıca tespit edilen hizmet süresi prim ödeme gün sayısı ve aylık kazanç toplamları Kurum tarafından yapılacak yardımlarda ve bağlanacak aylıklar da dikkate alınır. Davanın açılması ile sosyal güvenlik kurumu bir çalışma ilişkisinden haberdar olacak, gerektiğinde müfettiş incelemesi yaparak re'sen prim tahakkuk ettirip, tahsil edecektir. Dolayısıyla hizmet tespiti davaları Kurumun hak alanını doğrudan ilgilendirmektedir. Bu yüzden Kurumun dava sonucunda alınacak ilamı infaz edeceği ve hak alanını ilgilendiren bir davada taraf olmaması doğru bulunmamıştır. Dava sadece işverene veya Kuruma karşı açılmışsa, davacıya diğerini de davaya dâhil etmesi için süre verilecektir. Kanunda açık bir hüküm bulunmamasına rağmen sosyal sigorta ilişkisinin ve hizmet tespiti davasının özellikleri göz önünde tutularak bu husus kabul edilmiştir.” Ancak 11.9.2014 tarihli 6552 sayılı Kanunun 64. maddesi ile 5521 sayılı Kanun md. 7'ye “Hizmet sözleşmesine tabi çalışmaları nedeniyle zorunlu sigortalılık sürelerinin tespiti talebi ile işveren aleyhine açılan davalarda, dava Kuruma re'sen ihbar edilir. İhbar üzerine davaya davalı yanında fer'i müdahil olarak katılan kurum, yanında katıldığı taraf başvurmasa dahi kanun yoluna başvurabilir. Kurum yargılama sonucu verilecek kararı kesinleştikten sonra uygulamakla yükümlüdür” fıkrası eklenmiştir. Böylece artık hizmet tespiti davaları Kuruma karşı açılmayacak (Kurum davanın tarafı olmayacak), davada fer'i müdahil³⁷ olarak yer alacaktır³⁸.

Madde metninden anlaşılacağı üzere işveren, sigortalı gibi bir takım yardımlardan yararlanması sebebiyle değil, sigortalı çalıştırması nedeniyle dolaylı bir biçimde sosyal sigorta ilişkisine girer³⁹.

Kanun koyucu işverene, yanında çalıştırdığı sigortalıyı Kuruma bildirme yükümlülüğü getirmiştir. Kanun koyucunun getirdiği bu düzenleme sayesinde kayıt dışılığın önüne geçilmiş olacaktır. SSGSSK'ya göre hizmet tespit davası açılabilmesi için işverenin vermesi gereken prim

³⁷ Medeni yargılama hukukuna göre bir dava davacı ve davalı olarak iki taraf arasında görülür, üçüncü kişiler davanın dışında kalır. Ancak görülmekte olan davadan sadece taraflar değil üçüncü kişilerin de bazen etkilendiği bilinmektedir. Fer'i müdahil kavramı da bu ihtiyaca binaen düzenlenmiş bir kurumdur. Fer'i müdahil, üçüncü kişinin bir davaya taraf olmadan, kendi hukuki yararını korumak için, davayı kazanmasında yararı bulunan tarafın yanında, ona yardımcı olarak davaya müdahalesine imkân verecek bir hukuki kurumdur (HMK md.66).

³⁸ “...özellikle dava 11.09.2014 tarihinden önce açıldığından fer'i müdahilliği söz konusu olmayan Kurum bakımından...” Bkz.:Yarg. 10. HD, 29.01.2015, 1795/1564 (www.legalbank.net).

³⁹ Murteza Aydemir, Türk Hukukunda İşveren, İşveren Vekili ve Alt İşveren Vekili, İstanbul 1993, s. 66.

belgelerini Kuruma vermemiş olması veya Kurum tarafından çalışan sigortalıların tespit edilememiş olması gerekir. Hizmet tespit davası bakımından sigortalıya yüklenen ödev prim belgelerini düzenlemek ve vermek olduğundan, geçmiş hizmetlerin tespitine yönelik açılacak olan bir davanın davalısı işveren olacaktır⁴⁰.

Hizmet tespiti davası açacak olan sigortalı, söz konusu davayı işverene yöneltirken işverenin hayatta olup olmadığına dikkat etmelidir, zira ölmüş işverene karşı açılan davada mirasçılarının davaya dâhil edilerek hüküm verilmesi usul ve yasaya uygun olmayacaktır⁴¹. Dolayısıyla işverenin öldüğü durumlarda dava doğrudan mirasçılara yöneltilmelidir.

Sigortalıya tanınan hizmetlerin yargısal yolla tespiti olanağı malvarlığına ilişkin bir haktan ziyade, geçmiş hizmetlerin tespiti amacıyla açılmış sosyal bir düşüncenin eseridir, dolayısıyla mirası reddeden mirasçılarının, miras bırakana ait işyerinde geçen sigortasız çalıştırmalar bakımından açılan hizmet tespit davasında taraf olamayacakları savunması yerinde değildir. Red durumu ileride primlerin tahsili aşamasında göz önünde bulundurulabilir⁴².

Hizmet tespit davası prim ödeme yükümlüsü olan işverene ve işveren ile birlikte müteselsil sorumlu olan diğer kişilere karşı da açılmalıdır⁴³. Bu duruma örnek olarak geçici iş ilişkisi verilebilir. İş Kanununun 7. maddesinde düzenlenen geçici iş ilişkisine göre; işveren, devir sırasında yazılı rızasını almak suretiyle bir işçiyi; holding bünyesi içinde veya aynı şirketler topluluğuna bağlı başka bir işyerinde veya yapmakta olduğu işe benzer işlerde çalıştırılması koşuluyla başka bir işverene iş görme edimini yerine getirmek üzere geçici olarak devrettiğinde geçici iş ilişkisi gerçekleşmiş olur. İş Kanununda tanımlanan geçici iş ilişkisine göre, sigortalıyı devralan işveren devreden işveren ile birlikte müteselsilen sorumludur⁴⁴. Ayrıca Kanun bununla yetinmeyip 86. maddede de sigortalıya ait belgelerin verilmemesinden dolayı işverenlerin müteselsil

⁴⁰ Yarg. 10. HD, 20.12.1990, 12008/11046, İş Ve Hukuk Dergisi, Y. 26, S. 212, Mart 1991, s. 37.

⁴¹ Yarg. 10. HD, 20.12.1990, 10316/10979 (www.legalbank.net).

⁴² Yarg. 10. HD, 13.12.1984, 6364/6417, Tankut Centel, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1984 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 1986, İstanbul, 1986, s. 240.

⁴³ Mesut Balcı / Halil Yılmaz, Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili, Ankara, 2014, s. 48; Karş. Saraç, s. 461-462.

⁴⁴ "...4857 sayılı İş Kanununda tanımlanan geçici iş ilişkisi kurulan işveren, bu Kanunda belirtilen yükümlülüklerinden dolayı işveren ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur" (SSGSSK md. 12/2).

sorumlu olduğunun altını çizmiştir. Şöyle ki; işverenin sigortalıyı, 4857 sayılı İş Kanununun 7. maddesine göre başka bir işverene iş görme edimini yerine getirmek üzere geçici olarak devretmesi halinde, sigortalıyı devir alan, geçici iş ilişkisi süresine ilişkin birinci fıkrada belirtilen belgelerin aynı süre içinde işverene ait işyerinden Kuruma verilmesinde, işveren ile birlikte müteselsilen sorumludur (SSGSSK md. 86). Madde lafzına göre geçici iş ilişkisi kurulması amacıyla sigortalıyı devralan işveren, geçici iş ilişkisi süresi boyunca prim belgelerinin Kuruma verilmemesinden devreden işverenle birlikte müteselsilen sorumlu olacak dolayısıyla hizmet tespit davası bakımından davalı konumunda olacaktır.

Bunun gibi alt işveren de asıl işveren ile birlikte prim borçlarından müteselsilen sorumlu olduğu için, hizmet tespit davası alt işverene de yöneltilmelidir⁴⁵. Bu konuda verilmiş kararların yanında usul hukuku hükümleri gereğince de belirtmek gerekir ki, tespit davasında asıl işveren alt işveren ile birlikte dava arkadaşı konumundadır⁴⁶.

SSGSSK 12/6. maddeye göre, “Bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin bir işte veya bir işin bölüm veya eklentilerinde, iş alan ve bu iş için görevlendirdiği sigortalıları çalıştıran üçüncü kişiye alt işveren denir. Sigortalılar, üçüncü bir kişinin aracılığı ile işe girmiş ve bunlarla sözleşme yapmış olsalar dahi, asıl işveren, bu Kanunun işverene yüklediği yükümlülüklerden dolayı alt işveren ile birlikte sorumludur” denmiştir. Alt işveren ile asıl işveren kanunen müteselsil sorumlu tutulduğuna göre, sigortalı alt işverene karşı da yargı yoluna başvurabilecektir. Yargıtayın da bu yönde vermiş olduğu bir karar, söz konusu davada davacının, davalının işçisi mi yoksa taşeronun işçisi mi olduğu yönünde araştırma yapılması gerektiği ve eğer taşeronun işçisi ise taşeronun da davaya katılması gerektiği yönündedir⁴⁷.

⁴⁵ “Hizmet tespiti davaları kural olarak bu ödevi yerine getirmeyen işverene karşı açılmalıdır. Ancak, şayet varsa onunla birlikte müteselsilen sorumlu olan asıl işverene karşı da dava açılabilir. Burada asıl işveren yönünden ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusudur. Zira, hizmet tespiti davası sonunda verilen ilam doğrultusunda primlerin Kurumca tahsili söz konusu olacağından prim ödeme yükümlüsü olarak asıl borçlu olan aracı ile birlikte müteselsilen sorumlu olan asıl işverenden de bu primler istenebileceğinden hizmet tespiti davalarında husumetin asıl işverene de yöneltilmesi mümkün olup, sonucu itibarıyla bu dava asıl işverenin de hak alanını ilgilendirmektedir. Kaldı ki bu yaklaşım çelişkili kararların verilmesini önleyeceği gibi, usul ekonomisi ilkesi yönünden de fayda sağlayacaktır” Bkz.: Yarg. 10. HD, 15.09.2008, 11651/10601 (www.legalbank.net); Yarg. 10. HD, 5.7.2007, 10123/11781 (www.kazanci.com); Yarg. HGK, 10.11.2010, 21-497/590, Uşan, s. 371.

⁴⁶ Pekcanitez / Atalay / Özkes, s. 220.

⁴⁷ Yarg. 10. HD, 12.4.1994, 805/6829, Ali Rıza Okur, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1994 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararların Değerlendirilmesi

5510 sayılı Kanun ile asıl işverene böyle bir sorumluluk getirilmesinin nedeni, gerek sigortalıların gerekse sosyal sigortalar bakımından sigortalıya güvence sağlayan Kurumun hak ve alacaklarını korumaktır⁴⁸.

Tespit davaları sadece yurt içi çalışmalar için değil, yurt dışında çalışılan ve Kuruma bildirilmemiş olan çalışmalar için de açılmaktadır⁴⁹.

Burada yeri gelmişken dava arkadaşlığı konusunda Hukuk Genel Kurulu'nun ve 21. Hukuk Dairesi'nin 2008 tarihli bir kararına değinmekte yarar vardır. Şöyle ki; karara konu olan olayda sigortalı farklı tarihlerde üç ayrı işyerinde çalışmış olup, tek bir dava dilekçesi ile hizmetlerin tespitini talep etmiştir. Yani davacı farklı işverenlere ait, farklı işyerlerinde ve farklı dönemlerde geçen çalışmaları için tek bir dava dilekçesi ile tüm işverenlere karşı husumet yöneltmiştir. Ancak hem Yargıtay 21. Hukuk Dairesi hem de Hukuk Genel Kurulu isabetli olarak, talepler arasında hukuki ve fiili bir bağ olmadığından bu taleplerin farklı dilekçeler ile dava konusu edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁵⁰.

Hizmet tespitine ilişkin olarak açılan davalar, tespiti istenen dönemdeki işverene yöneltilir. Dava konusu edilen tarihler arasında işyeri el değiştirmiş ise, hizmet tespit davası bu dönemdeki tüm işverenlere karşı açılır; aksi halde husumet yöneltilmeyen işverenlere ait dönem hizmet tespit davasına konu edilemez⁵¹.

İşveren adına ve hesabına, işin veya görülen hizmetin bütününün yönetim görevini yapan kimse, işveren vekilidir. 5510 sayılı Kanunda geçen işveren deyimi, işveren vekilini de kapsar. İşveren vekili ve 4857 sayılı İş Kanununda tanımlanan geçici iş ilişkisi kurulan işveren, 5510 sayılı Kanunda belirtilen yükümlülüklerinden dolayı işveren ile birlikte müştereken ve müteselsilen sorumludur (SSGSSK md. 12/II).

1994, İstanbul 1996, s. 150.

⁴⁸ Fevzi Şahlanan, Türk İş Hukukunda Alt İşveren, İş Hukuku Dergisi, C. 2, S. 1-4, Y. 1992, s. 329; Talat Canbolat, Türk İş Hukukunda Alt İşveren Kavramı, İş Hukuku Dergisi, C. 2, S. 1-4, Y. 1992, s. 218; Kenan Tunçomağ, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, İstanbul 2000, s. 127.

⁴⁹ Yarg. 10. HD, 13.2.1996, 1232/1191, Sözer, Sosyal Sigortalar Hukuku, s. 457.

⁵⁰ Yarg. HGK, 8.7.2009, 21-286/328, Yarg. 21. HD, 21.10.2008, E. 2007/22158, K. 2008/16301, Ömer Ekmekeçi, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2009 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2009, s. 406.

⁵¹ Ercüment Öztürk, Hizmet Tespit Davaları, Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, S. 16, Ekim-Aralık 2002, s. 38.

Görüldüğü üzere 5510 sayılı Kanunla getirilen düzenleme 506 sayılı Kanundan biraz daha farklı olarak, işverenin Kanunda yer alan yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde, işveren vekilinin de müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağını vurgulamaktadır. Anılan nedenlerden dolayı, sigortalı hizmetin tespiti davasının o dönemdeki işveren vekiline karşı açılmasında yasal bir engel bulunmamaktadır⁵².

III. Dava Açma Süresi ve Niteliği

A. Dava Açma Süresi

Aylık prim ve hizmet belgesi işveren tarafından verilmeyen veya çalıştıkları Kurumca tespit edilemeyen sigortalılar, çalıştıklarını hizmetlerinin geçtiği yılın sonundan başlayarak beş yıl içerisinde iş mahkemesine başvurarak, alacakları ilam ile ispatlayabilirlerse, bunların mahkeme kararında belirtilen aylık kazanç toplamları ile prim ödeme gün sayıları dikkate alınır (SSGSSK md. 86/9). Kanun lafzına göre, sigortalı işten ayrıldığı yılın sonundan itibaren beş yıl içerisinde bu davayı açmalıdır⁵³. Burada belirtilen süre geriye doğru tespiti istenebilecek çalışmaların süresi değil, dava açma süresidir⁵⁴. Bu nedenle öğretide savunulan ve bu sürenin geriye dönük olarak on (veya beş) yıla ait çalışmaların tespitine yarayacağı görüşüne⁵⁵ katılmak mümkün değildir.

Sosyal sigorta ilişkisi gereğince çalışmaya başlayan kişilerin, işe alındıkları tarih itibariyle zorunlu olarak sigortalı sayılacağını ve kişilerin bu haktan vazgeçemeyeceğini daha önce belirtmiştik. Sosyal güvenlik hakkı anayasa ile teminat altına alınan ve devletin sosyal güvenlik hakkının tesisi ve temini için gerekli tedbirleri alması gereken bir haktır (AY md. 60).

Hizmetlerin tespiti için dava açılmasının belirli bir süre ile sınırlandırılmaması gerektiği yönünde öğretide ileri sürülen bir görüş vardır. Bu görüşe göre, sigortalılığın tespitine yönelik araştırmalar neticesinde sigortalının sosyal güvenlik hakkına kavuşması için sınırlı bir süre öngörülmemeli ve sigortalılar her ne olursa olsun haklarına kavuşabilmelidir, dolayısıyla hizmet tespit davası bir süre ile sınırlandırılmamalıdır⁵⁶. Ancak

⁵² Öztürk, Hizmet Tespit Davaları, s. 38.

⁵³ Buna karşılık Yargıtay bir kararında dava açma süresini hizmetin geçtiği yılın sonundan itibaren değil, primi kesinle hizmetin Kuruma bildirilmediğinin öğrenildiği andan itibaren başlatmıştır, bkz.:Yarg. 10. HD, 23.9.1991, 7359/7067, YKD, Ocak 1992, 68-70.

⁵⁴ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 338; Yarg. 10. HD, 10.9.1996, 7556/6608, YKD, Temmuz 1997, 1085-1087.

⁵⁵ Centel, s. 261 vd.

⁵⁶ Ali Nazım Sözer, Sosyal Sigorta İlişkisi, İzmir 1991, s. 79; Aksi görüş için bkz.: "...herhangi bir kay-

bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre, ispat vasıtalarının yok olması tehlikesi karşısında davanın açılmasının belli bir süre ile sınırlandırılması gerekir⁵⁷. Yukarıda bahsedilen bazı sebeplerden dolayı sosyal güvenlik hakkını sağlamaya yönelik olan hizmet tespit davasının süreye bağlanması sigortalı açısından olumsuz sonuçlar doğuracakmış gibi dursa da, hukuk düzeninin sağlanıp alacakların takibinin etkin bir şekilde yapılabilmesi için gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır⁵⁸.

Sigortalı hizmetlerinin tespiti amacıyla açılan davanın beş yıllık süreye bağlanması öncesinde farklı düzenlemeler bulunmaktaydı. Sigortalıların lehine olduğu düşünülerek 20.06.1987 tarihli ve 3395 sayılı Kanun ile on yıla çıkarılan hizmet tespit davası açma süresi yine aynı Kanunda 01.06.1994 tarih ve 3995 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle tekrar beş yıla düşürülmüştür. Bu noktada eski düzenlemeye göre dava açma hakkı olanların yeni düzenleme karşısında korunması gerektiğini⁵⁹ söylemekle yetineceğiz. Zira çalışmamızın tarihi itibarıyla on yıllık dava açma süresi hakkına sahip olan sigortalılar bakımından da sürenin dolduğu aşîkârdır. 5510 sayılı Kanununun 86. maddesinde belirtildiği gibi dava açma süresi, hizmet tespiti isteyen sigortalının çalıştığı dönemin sona erdiği yılın sonundan itibaren (31 Aralık) beş yıldır. Örneğin, Ocak ayında işinden ayrılan ve hizmetlerinin Kurum kayıtlarında bulunmadığını fark eden bir çalışanın dava açma süresi, izleyen yılın sonundan itibaren (31 Aralık); Aralık ayında işinden ayrılan bir çalışanın dava açma süresi de yine

---

da rastlanmaması ihtimaline binaen, geçmiş hizmetlere ilişkin uzun sürelere ait bilgilerin eksiksiz olarak hafızalarda kalması hayatın olağan akışı ve yaşam deneyimlerine uygun olmayacağından söz konusu davanın süreye tabi tutulması, doyurucu adaletin temini açısından yerindedir” Duman, s. 68; Dava açma süresinin 5 yıl ile sınırlandırılmasının anayasaya aykırı olduğu iddiası ile açılan davada, Anayasa Mahkemesi “Hizmet tespiti davalarının, çalışanların Kurum kayıtlarına geçirilmemiş aylık kazanç toplamları ve prim ödeme gün sayılarının sigortalının hesabında esas alınmasına yönelik olmaları nedeniyle, sosyal güvenlik sistemi üzerindeki etkileri açıktır. Dolayısıyla bu davalar için öngörülen 5 yıllık hak düşürücü sürenin, sistemin süreklilik arzedecek şekilde veya makul olmayacak ölçüde uzun bir süre dava tehdidi altında tutulmasını önlemek suretiyle sosyal güvenlik sisteminin istikrarının sağlanması amacıyla getirildiği anlaşıldığından bunun bir sınırlama olarak nitelendirilmesi mümkün değildir” gerekçesi ile davayı reddetmiştir, AYM, 26.01.2011, E. 2008/109, K. 2011/25, RG, 02.04.2011, 27893.

⁵⁷ Müjdat Şakar, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1993 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul 1995, s. 189; Duman, s. 68.

⁵⁸ Orhan Rüzgar, Sosyal Sigortalar Kurumuna Bildirilmeyen Çalışmaların Tespiti, BBD, Y. 16, S. 42, Ağustos 1992, s. 17.

⁵⁹ Bu durum HGK'nın 1997 tarihli bir kararında şöyle ifade edilmiştir: “...hak düşürücü süre gibi dava hakkını önleyen kuralların somut olayların özelliklerine göre daha çok hakkı ortadan kaldırmaya yönelik şekilde geniş yorumlanmamasına özen gösterilmesi gerektiğinden bahisle...” denilerek on yıllık zamanaşımın uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Yarg. HGK, 19.03.1997, E. 1996/10-906, K. 1997/203, Erhan Ertürk, Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulanması, Ankara 1999, s. 540.

izleyen yılın sonundan (31 Aralık) itibaren başlayarak beşinci yıl içindeki 31 Aralık'ta son bulacaktır⁶⁰. Ancak Yargıtay bir kararında dava açma süresini çalışma olgusunun tespit edilmediğinin öğrenildiği anda, diğer bir deyişle kayıt dışı çalıştırıldığıının öğrenildiği anda başlatmıştır⁶¹. Hizmet sözleşmesi devam ederken işveren ile işçi arasında hizmet ilişkisinden kaynaklı bağımlılığın bulunması sebebiyle, sigortalının hizmet ifası sırasında işvereni aleyhine dava açması sosyolojik gerçeklere aykırıdır⁶². Dolayısıyla dava açma süresinin hizmet sözleşmesinin sona ermesinden sonra başlaması isabetlidir.

Dava açma süresinin hizmet tespit davalarında uygulanacağını belirttikten sonra, sigortalı hizmetlerin aidiyeti davalarında bu sürenin uygulanıp uygulanmayacağına da değinmekte fayda vardır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 2007 tarihinde, beş yıllık dava açma süresinin sigortalı hizmetlerinin aidiyeti davasında uygulanamayacağı yönünde bir kararı mevcuttur⁶³. Hukuk Genel Kurulu'nun görüşünü destekleyen ve bizim de katıldığımız bir görüş durumu şu şekilde ifade etmiştir; uyuşmazlık konusu olayda sigortalının hizmeti sabittir, ancak bu hizmetin kime ait olduğu belirsizdir, bu tür aidiyet davalarında kanunen tanınmış bir hak düşürücü süre mevcut olmadığından, hizmet tespit davaları için uygulanan beş yıllık hak düşürücü süre uygulanmamalıdır⁶⁴.

B. Dava Açma Süresinin Niteliği

Sigortalı hizmetlerinin tespiti amacıyla yargı yoluna başvurma süresi kanun ile beş yıl olarak belirlenmiştir ancak belirlenen bu sürenin hak düşürücü süre mi yoksa zamanaşımı süresi mi olduğu tartışmalıdır. Zamanaşımı ile hak düşürücü süre kavramları, bu sürelerle bağlanan sonuçlar bakımından oldukça farklıdır, dolayısıyla dava açma süresinin niteliğinin tespit edilmesi oldukça önemlidir. Borçlar Hukukuna göre zamanaşımı süresi, kanunda

⁶⁰ Abbas Bilgili, Hizmet Tespiti Davaları, Adana 2011, s. 25.

⁶¹ Yarg. 10. HD, 23.9.1991, 7359/7067, YKD, Ocak 1992, s. 68-70.

⁶² Güzel, 1985 Değerlendirilmesi, s. 200; Yarg. 10. HD, 11.9.2014, 12174/17154, Yarg. 10. HD, 26.1.2005, 9482/140, Yarg. 21. HD, 19.1.1998, E. 1997/8671, K. 1998/18, Yarg. 21. HD, 5.6.2002, 4821/5398, Yarg. 21. HD, E. 2013/13044, K. 2014/13397 (www.legalbank.net); Yarg. HGK, 10.10.1990, 10-345/481, YKD, Nisan, 538 vd.

⁶³ "...Bu davalarda, yanlış olduğu iddia edilen kaydın, iddia sahibine aidiyeti ve giderek düzeltilmesi amaçlanmaktadır... bildirimsiz kalan hizmetlerin tespiti yönünden öngörülen hak düşürücü sürenin, bir yönüyle Kurum kayıtlarının düzeltilmesini de amaçlayan aidiyet davalarında kıyas ya da yorum yoluyla uygulanması mümkün değildir" Bkz.:Yarg. HGK, 19.9.2007, 21-600/ 604 (www.kazanci.com); aynı yönde, Yarg. 21. HD, 9.4.2007, E. 2006/7902, K. 2007/6077 (www.kazanci.com).

⁶⁴ Nurşen Caniklioğlu, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2007, Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2009, İstanbul 2009, s. 315.

belirtilen koşullar altında ve kanunda belirtilen süre içerisinde alacaklının hareketsiz kalması neticesinde alacağını isteme hakkını yitirmesi olarak tanımlanabilir⁶⁵. Zamanaşımı çok eski borçlar ile mahkemenin meşgul edilmemesi, kamu yararı ve hukuk güvenliği gibi gerekçelerle var olan bir alacak hakkını hukuk dünyasından silmese de, borçlunun isteği olmadan dava edilebilme imkânını ortadan kaldıran bir def'i niteliğindedir⁶⁶.

Dolayısıyla zamanaşımına uğrayan borç ifa edilebilmesi mümkün ancak dava edilebilme kabiliyeti bakımından zayıflamış bir borçtur⁶⁷.

Hak düşürücü süre ise bir takım hakların yasalarla ve sözleşmelerle belirlenen süreler içerisinde kullanılmaması halinde, doğrudan doğruya o hakkın sona ermesi sonucunu doğuran, hakkın düşmesi etkisini yaratan süre olarak tanımlanabilir⁶⁸. Hak düşürücü süreler taraflarca ileri sürülmesi dahi hâkim tarafından re'sen dikkate alınır⁶⁹. Hak düşürücü sürelerde zamanaşımında olduğu gibi durma (TBK md. 153) veyahut da kesilme (TBK md. 154) söz konusu olmaz⁷⁰. TBK md. 153'te zamanaşımını durduran nedenlere yer verilmiştir, bu nedenler ortadan kalktıktan itibaren zamanaşımı süresi başlar veya durmadan önceki kaldığı yerden işlemeye devam eder. TBK md. 154'te ise, zamanaşımını kesen sebeplere işaret edilmiştir, bu sebeplerden birinin varlığı halinde zamanaşımı süresi kesilir ve söz konusu süre yeniden işlemeye başlar. Bir diğer deyişle zamanaşımının kesilmesi halinde geçmiş süreler ortadan kalkar kesilmeden itibaren yeniden süre başlar dolayısıyla da zamanaşımı süresi uzamış olur. Hak düşürücü süre ile zamanaşımı süresi arasında bu gibi önemli farklılıkların olmasına rağmen, kanunda dava açma süresinin niteliğine ilişkin açıklayıcı bir bilgi verilmemiş olması bu konuda eksiklik olduğunu göstermenin yanında tartışmaları da gündeme getirmiştir. Bu noktada kanun metninden sürenin niteliği anlaşılamiyorsa hükmün ve sürenin

⁶⁵ M. Kemal Oğuzman / Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, 21. Baskı, İstanbul 2015, s. 240; Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 2010 tarihli 5. Bası'dan 6. Tıpkı Bası, İstanbul 2014, s. 51; Safa Reisoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, İstanbul 2014, s. 334; Sermet Akman / Haluk Burcuoğlu / Atilla Altop, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7. Baskı*, İstanbul 1993, s. 1030.

⁶⁶ Akman / Burcuoğlu / Altop, s. 1030; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, İstanbul 1999, s. 1269; Oğuzman / Barlas, s. 240.

⁶⁷ M. Kemal Oğuzman / M. Turgut. Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*. 13. Baskı. İstanbul 2015, s. 580; Reisoğlu, s. 334.

⁶⁸ Kocayusufpaşaoğlu, s. 51; Oğuzman / Barlas, s. 241; Reisoğlu, s. 334.

⁶⁹ Eren, s. 1270; Oğuzman / Öz, s. 581.

⁷⁰ Eren, s. 1270; Kocayusufpaşaoğlu, s. 51; Oğuzman / Öz, s. 581.

getiriliş amacına göre yorumlayıcı bir tespit yapmak yerinde olacaktır. Madde, çalıştıkları halde işveren tarafından Kuruma bildirilmeyen sigortalıların prim ödeme gün sayıları ve hizmet sürelerini tespit ettirerek bazı sosyal sigorta yardımlarından yararlanmalarını sağlamak amacıyla getirilmiştir. Yoksa yönetmelikte belirtilen belgelerin Kuruma verilmesi ya da çalışmaların Kurumca tespit edilmesi halinde, Kurumca öğrenilen ve sonrasında kesintisiz biçimde devam eden çalışmalar için hak düşürücü süreden bahsedilemez⁷¹.

Yönetmelikle tespit edilen belgelerin işveren tarafından Kuruma verilmemesi veya Kurumca çalışmaları tespit edilememesi sonucu sigortalıların açacağı hizmet tespit davasında uymaları gereken süre, hizmetlerin tespiti için işten ayrıldığı yılın sonundan itibaren beş yıldır; Yargıtayın söz konusu sürenin niteliğine ilişkin yerleşmiş içtihadı, hak düşürücü süre olduğu yönündedir⁷². Ancak Yüksek Mahkeme sürenin başlangıcı, kesilmesi ve durması hususlarında hak düşürücü süre ile bağdaşmayan kararlar da vermiştir⁷³. Öğretide bir görüş Yargıtay içtihatlarıyla paralel olarak dava açma süresinin hak düşürücü süre olduğunu savunmaktadır⁷⁴. Öğretide savunulan bir diğer görüşe göre ise, kanun metninde dava açma süresinin niteliği açıkça belirtilmediğinden, sigortalının geçmiş dönemdeki çalışmalarının tespiti amacıyla açacağı hizmet tespit davası için kanunda öngörülen beş yıllık dava açma süresi, zamanaşımı süresidir⁷⁵.

⁷¹ Yarg. 10. HD, 17.2.2011, E. 2009/12594, K. 2011/1873, Yarg. 21. HD, 21.2.2011, 1403/1397, Yarg. 10. HD, 1.3.2011, 1135/2533, Yarg. 10. HD, 21.3.2011, 2010/16914, 2011/3835, Yarg. 10. HD, 14.7.2011, 10887/11472, Uşan, s. 422.

⁷² Yarg. HGK, 12.6.1985, 10-820/585; Yarg. 10. HD, 10.9.1985, 3999/4305; Güzel, 1958 Değerlendirilmesi; Yarg. 10. HD, 22.5.1997, 4073/3868, Ertürk, s. 532; Yarg. 10. HD, 1.3.2011, 1135/2533, Uşan, s. 422; Yarg. HGK, 18.6.2008, 21-429/437 (www.legalbank.net); Yarg. 10. HD, 8.4.2010, E. 2008/8258, K. 2010/5064 (www.legalbank.net); Yarg. 10. HD, 1.3.2011, 1135/2533 (www.legalbank.net).

⁷³ Güzel, 1985 Değerlendirilmesi, s. 139; Tuncay / Ekmekçi, s. 265.

⁷⁴ Balcı / Yılmaz, s. 47; Mahmut Cuhruk / H. Servet Çolakoğlu / A. Avni Bükey, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1977, s. 708; Müjdat Şakar, Sosyal Sigortalar Hukukunun Genel Hükümleri ve Primler Açısından 1988 Değerlendirilmesi, Yargıtay İş Hukukuna İlişkin Kararların Değerlendirilmesi 1988, İstanbul 1990, s. 214; Tuncay / Ekmekçi, s. 208; Hak düşürücü sürenin varlığını kabul eden bir görüş, zamanaşımına ilişkin süre kesilmesini de kabul ederek ara bir çözüm üretmektedir. Bkz.: C. İlhan, Günay, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Ankara, 2008, s. 562; Abdurrahman Duran, 506 Sayılı Kanunun 79/10 Maddesi Gereğince Açılan Hizmet Tespit Davalarının Yasa Hükümleri ve Yargı Uygulamaları Yönünden İncelenmesi, Sicil İş Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 6, s. 176.

⁷⁵ Çenberci, söz konusu süreye ilişkin olarak; "...işvereni amaçlayan usulî süre olarak nitelendirmekle, Kurumun denetim ödevini yerine getirmemesi karşısında Kuruma karşı beş yıllık süreden bahsedilemeyeceğini...", şeklinde görüş bildirmektedir, s. 511; Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 272; Okur, s. 152; Öztürk, Hizmet Tespit Davaları, s. 39; Sabahattin Yürekli, Sosyal Sigortalarda Hizmet Tespit Davası, İBD, C. 71, S. 10-11-12, 1997, s. 857; Ali Nazım Sözer, Sosyal Sigortalar Hukukunun Genel Hükümleri Açısından Yargıtayın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri. İstanbul: 1993

Sosyal güvenlik hakkının temini anayasa ile sosyal hukuk devletine yüklenmiş bir ödev olmasının yanında işçi, işveren ve Kurum arasındaki ilişkinin sosyal ve ekonomik özellikleri nedeniyle kamusal niteliği göz ardı edilemez⁷⁶.

Sosyal güvenlik, insan haklarından birisi olarak sosyal devletin başta gelen görevlerinden bir tanesidir. Sosyal güvenlik hakkı bireylere insan onuruna yaraşır bir biçimde yaşama hakkı tanır. Anayasa'nın 60. maddesinde yer aldığı üzere, sosyal güvenlik vatandaşlara bir talep ve hak olarak tanınırken, devlete de bir ödev ve yükümlülük getirmektedir. Sigortalı sayılan kişilerin Kuruma bildirimelerini kural olarak işverenler yapar. 5510 sayılı Kanunun 7. maddesine göre, çalışmaya başlanıldığı andan itibaren sigortalılık başlar ve bu sigortalılık hakkı vazgeçilemez zorunlu bir haktır. Sigortalı olarak çalışması gereken kişilerin bir işyerinde çalışmış olduklarının tespiti, sosyal güvenlik hakkından yararlanacakları için oldukça önemlidir. O halde sosyal güvenliğin teminine zemin hazırlayan hizmet tespit davaları kamu düzenine ilişkin davalar olarak nitelendirilmelidir⁷⁷.

Hizmet tespit davaları kamu düzenini ilgilendiren davalar olduğundan⁷⁸ hâkimin takdir yetkisini kullanarak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla re'sen araştırma yapıyor olması bizi dava açma süresinin niteliği konusunda hak düşürücü süreye yakınlaştırır da, belli bir sürenin geçmesi ile anayasa tarafından teminat altına alınan sosyal güvenlik hakkına hizmet eden dava hakkının ortadan kalkacak olması hak düşürücü süre kavramından uzaklaşmamıza sebep olmaktadır⁷⁹. Ancak diğer yandan da ispat vasıtalarının yok olması tehlikesi karşısında davanın açılmasının belli bir süre ile sınırlandırılması gerekir⁸⁰. Bizim de katıldığımız bir görüşe göre; sigortalı olarak çalışan kişiler bakımından uygulanacak olan beş yıllık dava açma süresi, sigortalının sosyal güvenlik hakkını korumak maksadıyla getirilmiş bir düzenlemedir, dolayısıyla dava açma süresinin nitelik bakımından zamanaşımı süresi olduğunu kabul etmek amaca uygun olacaktır⁸¹.

s. 166; Tunçomağ, Sosyal Güvenlik, s. 198.

⁷⁶ Sözer, Sosyal Sigorta, s. 27; Tuncay / Ekmekçi, s. 117; Tunçomağ, Sosyal Güvenlik, s. 166.

⁷⁷ Yarg. 10. HD, 17.9.1996, 7560/7003, YKD, C. 23, S. 1, Ocak 1997, s. 46.

⁷⁸ Yarg. HGK, 22.11.2000, 21-1652/1719 (www.kazanci.com).

⁷⁹ Öztürk, Sigortalı Hizmetin Tespiti, s. 40; Rüzgar, s. 20; Sözer, Sosyal Sigorta, s. 79.

⁸⁰ Şakar, 1993 Değerlendirilmesi, s. 189.

⁸¹ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 338; Aynı yönde olmak üzere, sosyal güvenlik hakkı bakımından yasada açık bir hüküm olmamasına karşın bu sürenin hak düşürücü süre olarak değerlendirilmesi, çalışanların yeterli korumadan mahrum bırakılması sonucunu doğuracaktır. Bkz.: Ali Güzel, Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın

Bunun yanında sosyal güvenlik hakkının kamu düzenini ilgilendirdiği ve sosyal sigorta ilişkisinin kamu hukuku karakterli olduğu bilinen bir husustur. Ancak bunun sonucu, dava açma hakkının belli bir sürede kullanılmaması halinde o hakkın sona ermesi olmamalıdır. Hâkim zaten bu davalarda gerçeği re'sen araştırıp bulmakla yükümlüdür. O nedenle, kanımızca, bu davalarda esas olan ve kamu yararını ilgilendiren yön, davacının tespitini istediği dönemde gerçekten sigortalı niteliğini taşıyıp taşımadığı ile çalışıp çalışmadığıdır. Bu şartları gerçekleştirmiş bir kimsenin sırf belli bir süre içinde dava açmadığı için anayasal bir hakkının 'ortadan kalkacağını' ileri sürmek isabetli değildir. Bize göre SSGSSK md. 86'da öngörülen dava açma süresini bir zamanaşımı süresi olarak değerlendirmek yerinde olur.

Dava açma süresi bakımından önemli sayılabilecek bir hususu, hizmetlerin Emekli Sandığı ve SGK'ya tabi geçmesi halinde hak düşürücü sürenin ne zaman başlayacağını, incelemekte fayda vardır. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi önceleri kişinin sigortalı olarak çalışmasının ardından Emekli Sandığına tabi olarak çalışmaya başlamasının, hak düşürücü süreyi kesmediği yönünde kararlar vermiştir⁸². 10. Hukuk Dairesi daha sonradan verdiği kararlar ile önceki içtihadını değiştirmiş ve hizmet kavramının bölünemeyeceğini, somut olay yönünden hem sigortalı geçen sürelerin hem de Emekli Sandığına tabi olarak çalışılan sürelerin bir bütün oluşturduğunu, bu durumun da hak düşürücü süre hesaplanırken dikkate alınması gerektiği yönünde hüküm vermiştir⁸³.

Özel Daire'nin söz konusu kararını değiştirmesi ve Hukuk Genel Kurulu'nun da bu yönde kararlar vermesi sigortalının lehine bir uygulama olduğundan, sözü edilen ilk içtihattan dönülmesi kanaatimizce de yerinde olmuştur.

2008 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi. İstanbul: 2010. s. 308-316.

⁸² Yarg. 10 HD, 12.7.2010, E. 2009/48, K. 2010/10912, Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2012, Ankara 2014, s. 416.

⁸³ Yarg. 10. HD, 7.2.2012, E. 2011/2724, K. 2012/1597, Aynı yönde Yarg. HGK, 27.4.2011, 10-52/221, Caniklioğlu, 2012 Değerlendirilmesi, s. 417.

V. Hizmet Tespit Davası Bakımından Tespiti Gereken Hususlar ve İspat

A. Tespiti Gereken Hususlar

Hizmet tespiti davalarında sigortalı, çalıştığını iddia ettiği belli bir döneme ilişkin çalışmaların tespitini ister. Bu hususta mahkemenin vereceği hükmü içeren ilam, Kuruma verilmeyen belge niteliğini taşıyacaktır. Dolayısıyla mahkemenin vereceği hüküm, tespit edilen döneme ilişkin prim ödeme gün sayılarını ve sigortalının bir günlük ücret miktarını içermelidir⁸⁴. Yargılama sonunda mahkemenin vereceği hükmün, davacının çalıştığı kabul edilen yıllara ilişkin hiçbir şüpheye ve duraksamaya yer vermeyecek açıklıkta ve netlikte olması gerekir⁸⁵.

B. İspat Vasıtaları

1. Tarafların İspat Yükümlülüğü

5510 sayılı Kanuna göre, sigortalı çalışmalarının Kuruma bildirilmesi ve işyerinde tutulması gerekli olan belgelerin tutulması yükümlülüğü işverene aittir. Kanunun 7. maddesine göre sigortalıların hak ve yükümlülükleri çalışmaya başladıkları tarihten itibaren işlemeye başlar. Dolayısıyla işyerinde gerçekten çalışmış olan kişinin sigortalı olmanın sağladığı haklardan faydalanabilmesi için, o işyerinde çalışmasının gerçeklere uygun olarak saptanması gerekecektir. Hizmet tespit davası açan davacı, dava konusu olan işyerinde çalıştığını ispatlamadıkça ya da iddiasının aksi davalı tarafından ispat edilmişse, davasında maddi anlamda haklı olsa da kaybetmeye mahkûm olacaktır⁸⁶.

İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa aittir (HMK md. 190). HMK ile düzenlenen ispat yükünün hangi tarafa ait olduğu bahsi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile de şu şekilde ifade edilmiştir; “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.” (TMK md. 6). Bu iki kanuni düzenlemeden hareketle, işverenin tutması gereken belgeleri tuttuğunu veyahut da Kuruma vermesi gereken belgeleri verdiğini ispatlama yükümlülüğü kural olarak sigortalıya değil, işverene aittir⁸⁷.

⁸⁴ Öztürk, Sigortalı Hizmetin Tespiti, s. 44.

⁸⁵ Çakmak, s. 458.

⁸⁶ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 340; Üstündağ, s. 613.

⁸⁷ Yürekli, s. 863.

Hizmet tespit davasını düzenleyen 86. maddede çalışma olgusunun hangi delil ile ispatlanacağı yer almamıştır, dolayısıyla yazılı veya sözlü olarak mahkemenin kanaatini oluşturacak her tür delil ile ispat imkânı vardır⁸⁸. Bu nedenle Kurumda mevcut olan işyeri dosyası, sigortalının şahsi sicil dosyası, ücret tediye bordroları, polis tutanakları, Kurum müfettiş rapor ve tutanakları gibi kayıtlar ile iddianın ispatlanması mümkündür⁸⁹.

Hizmet tespiti davasında ispat vasıtası olarak yazılı delillerin yanında tanık beyanları da kullanılmaktadır. Ancak tanık ifadelerinin resmi veya yazılı kayıt ve belgeler ile çelişmesi halinde yazılı olan belgeye itibar edilir, tanık sözlerinin hükmü kalmaz⁹⁰.

Sigortalı hizmetlerin tespiti için açılan davanın hangi delil ile ispatlanacağı hususunun ucunun açık bırakılması, sosyal güvenlik hakkının kötüye kullanılmasını sağlamamalıdır. Zira delil sınırlaması getirilmese de mahkemeye sunulacak olan delillerin inandırıcı ve doyurucu nitelikte olması, çalışma olgusunun ispatı açısından ve dolayısıyla da sosyal güvenlik hakkının teslimi açısından önem taşımaktadır.

Hizmet tespit davası için açılacak olan davanın ispatı hususunda bir sınırlama yapılmamış olsa da eşdeğer delillerle kanıtlanma ilkesine göre yazılı delillere öncelik verilmektedir⁹¹.

Eşdeğer delillerle kanıtlanma ilkesi gereğince, işe giriş bildirgesinde imzası bulunan sigortalının işe giriş tarihinin daha önceye dayandığı yönündeki savunması ancak eşdeğer deliller ile kanıtlanabilmektedir⁹².

Kanaatimizce de işe giriş bildirgesindeki imzanın kendisine ait olduğunu kabul eden sigortalının işe giriş tarihinin bildirmede yazan tarihten daha önceki bir tarih olduğunu yazılı delil ile ispatlaması gerekmektedir, aksi halde eşdeğer delil ile kanıtlanma ilkesi çiğnenmiş olacaktır.

⁸⁸ Yarg. 21. HD, 11.9.1997, 4871/5102, Yarg. HGK, 7.12.1994, 10-648/808, Yarg. 21. HD, 16.2.1998, 487/903, Ertürk, s. 554-568; Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 330; Yarg. 10. HD, 29.9.2011, 11662/12662 sayılı kararda, tespit davalarında mahkemenin tarafların getirdiği delillerle yetinmemesi gerektiği ve HMK'nın kendiliğinden araştırma ilkesini benimsemesi gerektiği vurgulanmıştır.

⁸⁹ Şevket Tezel, Soru ve Cevaplarla Hizmet Tespit Davaları, Yaklaşım Dergisi, S:139, Temmuz 2004, s. 232.

⁹⁰ Yarg. 10. HD, 23.6.1997, 5002/4806, Çakmak, s. 217.

⁹¹ Yarg. 21. HD, 10.02.2015, 11457/210 (www.legalbank.net); Yarg. 10. HD, 7.10.1985, 4704/5047, Güzel, 1985 Değerlendirilmesi, s. 198.

⁹² Yarg. 10. HD, 28.6.1983, 3163/3513, Yarg. 10. HD, 8.11.1982, 4216/4877, Çenberci, s. 518; Yarg. 10. HD, 28.3.1996, 2520/2616, Yarg. 10. HD, 28.1.1997, 426/479, Yarg. 10. HD, 1.4.1997, 2596/2479, Ertürk, s. 538.

2. Hâkimin Re'sen Araştırma Yapma Yükümlülüğü

Sigortalı hizmetlerinin tespitine ilişkin davaların kamu düzenine ilişkin davalar olduğunu daha önce belirtmiştik. Yargıtay, hizmet tespit davalarının kamu düzenine ilişkin davalar olması sebebiyle gerçeğin ortaya çıkarılmasının önemini vurgulamak ve hak kayıplarının yaşanmaması adına, temel insan haklarından olan sosyal güvenlik hakkının korunabilmesi için, bu tür davalarda tarafların getirdikleri delillerle yetinmeyip, iş mahkemelerinden davaya ilişkin olarak re'sen inceleme yapmalarını istemektedir ve yeterince ispat edilemediği takdirde sigortalılığın tespitine karar vermemektedir⁹³.

Gerçekten de söz konusu hizmet tespit davalarında hayali hizmetlerin tespiti için çok sayıda dava açıldığı ve mahkemelerin yeterli araştırmaları yapmaması sebebiyle hayali hizmetlerin hüküm altına alındığı uygulamada karşılaşılan büyük bir sorundur. Dolayısıyla burada ilk derece mahkemesi olarak görev yapan iş mahkemelerinin titizlikle çalışması ve delillere yeterince temas etmeden hüküm vermemesi gerekmektedir. Bu durum Yargıtayın 2014 tarihli bir kararında⁹⁴ şu şekilde ifade edilmiştir; "...sigortalı olmak hak ve yükümünden kaçınılamayacağı ve vazgeçilemeyeceği yönündeki düzenleme ile anayasal haklar arasında yer alan sosyal güvenliğin yaşama geçirilmesindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda, sigortalı konumunda geçen çalışma sürelerinin saptanmasına ilişkin bu tür davaların kamu düzeni ile ilgili olduğu ve özel bir duyarlılıkla ve özenle yürütülmeleri gerektiği açıktır. Bu bağlamda, hak kayıpları ile gerçeğe aykırı sigortalılık süresi edinme durumlarının önlenmesi ve temel insan haklarından olan sosyal güvenlik hakkının korunabilmesi için, tarafların gösterdiği kanıtlarla yetinilmeyip, gerek görüldüğünde mahkemece kendiliğinden araştırma yapılarak delil toplanması gerekmektedir."

⁹³ Yargıtay verdiği bir kararda durumu şöyle özetlemiştir; "... Kişiye sıkı sıkıya bağlı, devredilemeyen, vazgeçilemeyen bu tür haklar anayasanın tanıdığı temel sosyal haklardır. Öte yandan, sigortasız geçen sürelerle ilişkin Kurum prim alacaklarının da ortaya çıkarılması amaçlandığından Kurum yararının da varlığı kuşkusuzdur. Bu nedenle bu davalar kamu düzenine yöneliktir ve gerçeğin ortaya çıkarılmasında kamu yararı vardır. Hakimin sosyal güvenliğe ilişkin bir hakkın varlığından kuşkuya düştüğü durumlarda, tahkikatı genişletmek ve konuya ilişkin inandırıcı delilleri toplamaya yetkisi bulunmaktadır" Bkz.: Yarg. 10. HD, 25.6.1992, 1922/7293, Utkan Araslı, Türk İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Uygulamaları, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, C. 1, Ankara 2002, s. 981; Yarg. 10. HD, 31.5.2011, 3875/8000 (www.kazanci.com); Yarg. 10. HD, 29.9.2011, 11612/12662 (www.kazanci.com); Yarg. 21. HD, 28.2.2011, 1457/2438 (www.kazanci.com); Yarg. 10. HD, 14.7.2011, 10556/11461 (www.kazanci.com); Yarg. 10. HD, 11.7.2011, 1941/4592 (www.kazanci.com); Yarg. 21. HD, 26.3.2013, 20458/5735, İstanbul Barosu Dergisi, C. 87, S. 6, 2013, s. 609.

⁹⁴ Yarg. 10. HD, 25.03.2014, E. 2013/22369 K. 2014/6868 (www.legalbank.net).

Hizmet tespitine yönelik olarak yargı yoluna taşınan sigortalı hizmetlerin kamu düzenini ilgilendirdiği ve özel bir duyarlılık gösterilerek hâkimin bu tür davalarda re'sen delilleri toplaması gerektiği Yargıtayın yerleşmiş içtihadıdır⁹⁵.

Yargıtayın vermiş olduğu benzer kararlarda⁹⁶ üzerinde durulması gereken ve incelenmesi gereken durumlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Davacının çalışmasına ilişkin belgelerin işveren tarafından verilip verilmediği,
- Çalışmaların Kurum tarafından tespit edilip edilmediği,
- İşyerinin tespit istenilen dönemde gerçekten var olup olmadığı, var ise kanun kapsamında veya kanun kapsamına alınacak nitelikte olup olmadığı,
- Tespiti istenilen çalışma olgusunun gerçeğe uygun olup olmadığı,
- Dava açma süresi olan beş yıllık sürenin geçip geçmediği incelenmelidir.

Sigortalılığın tespiti davalarında, çalışma olgusunun varlığını araştırmaya başlamadan önce gerekli belgelerden tespiti istenilen dönem için prim ödendiği anlaşılırsa, davacının hukuki yararı olmadığı gerekçesi ile hizmet tespit davasının reddedilmesi gerekecektir⁹⁷.

Netice olarak mahkeme tarafından yapılacak detaylı inceleme şu hususlara yönelik olmalıdır; işyeri kayıtlarının, ücret bordrolarının, varsa müfettiş tutanaklarının ve Kurumdaki diğer bilgi ve belgelerin incelenmesi, mahallinde keşif yapılması, dosya içerisinde bulunan tutanaklarda isimleri geçen kimselerin ve komşu işyeri çalışanlarının tanık beyanlarının alınması ve işyeri yetkililerinin dinlenmesi suretiyle toplanacak tüm deliller.

Sosyal sigorta ilişkisine göre Kurum, sigortalı ve işveren arasındaki ilişkiyi düzenleyen üçlü bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla sosyal güvenlik hakkının kötüye kullanımı her üç taraf (sigortalı, işveren, Kurum) için de

⁹⁵ Yarg. 10. HD, 17.9.1996, 7560/7003, YKD, C. 23, S. 1, Ocak, 1997, s. 46; Yarg. 10. HD, 10.9.1996, 7554/6607, YKD, C. 22, S. 11, Kasım 1996, s. 1741; Yarg. 10. HD, 19.11.1992, 8634/10660, YKD, C. 19, S. 3, Mart 1993, s. 375; Yarg. 10. HD, 16.2.994, 10021/2426, YKD, C. 20, S. 7, Temmuz 1994, s. 1093; Tuncay / Ekmekçi, s. 267; Yarg. HGK, 16.9.1999, 21-510/527, Yarg. HGK, 30.6.1999, 21-549/555, Yarg. HGK, 3.11.2004, 21-480/579, Uşan, s. 416.

⁹⁶ Coşkun Erbaş, Hizmet Akdiyle Çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumuna Bildirilmeyen Sürelerine İlişkin Tespit Davaları ve Yargılama Süreci, Kamu- İş Dergisi, C. 7, S. 3, 2004, s. 9; Yarg. 21. HD, 11.9.1997, 4871/5102, Ertürk, s. 531; Uşan, s. 415; Yarg. 10. HD, 25.11.2014, 12899/ 24832 (www.legalbank.net); Yarg. 10. HD, 17.2.2014, E. 2013/18758, K. 2014/2857 (www.legalbank.net).

⁹⁷ Yarg. 10. HD, 20.5.1997, 3961/3787, YKD, C. 24, S. 2, Şubat 1998, s. 217.

engellenmelidir, tarafların haksız bir kazanç elde etme ihtimaline engel olunmalıdır. Hizmet tespit davasının amacına uygun olarak kullanılması, hukuk kaidelerinin dava esnasında mahkemece titizlikle uygulanmasını ve çalışma olgusunun derinlemesine incelenmesini zorunlu kılar.

Bilindiği gibi 4447 sayılı Kanun ile 506 sayılı SSK'nın 79. maddesinde yapılan değişiklikle sigortalıların 30 günden az çalışmaları halinde, az çalışmanın sebebini açıklayan bilgi ve belgeler prim belgelerine eklenmek zorundadır, söz konusu düzenleme sigortalı lehine bir karine oluşturmaktadır⁹⁸. 506 sayılı Kanuna sonradan eklenen söz konusu yükümlülük 5510 sayılı Kanunun 86. maddesinde de yer almıştır; ay içinde bazı işgünlerinde çalıştırılmadığı ve ücret ödenmediği beyan edilen sigortalıların, otuz günden az çalıştıklarını ispatlayan belgelerin işverence ilgili aya ait aylık prim ve hizmet belgesine eklenmesi şarttır. Bu yönde Yargıtayın verdiği bir karar şu şekildedir; işverenin prim bildirgelerine sigortalının o ayın tümünde çalışmadığına ilişkin bilgi ve belgeleri eklememesi, sigortalının o ayın tamamında çalıştığına karine teşkil eder⁹⁹. Kanun maddesindeki yükümlülüğe aykırı davranarak Kuruma hiçbir belge verilmemesi halinde, sigortalının çalışmasının kesintisiz geçtiğinin kabulü isabetli görülmektedir¹⁰⁰. Bu durumun tespiti de mahkemenin re'sen inceleme yükümlülüğü çerçevesinde ortaya çıkarılmalıdır.

Hizmet tespit davaları kamu düzenine ilişkin davalar olduğundan özel bir duyarlılıkla ve özenle yürütülmelidir; bilindiği gibi Sosyal Güvenlik Hukuku'nda 'sosyal sigortalarda teklik ilkesi'¹⁰¹ geçerlidir. Yargıtayın vermiş olduğu bir karara¹⁰² göre sosyal sigortalarda teklik ilkesi de re'sen araştırma kuralları çerçevesinde değerlendirilerek, aynı tarihlerde farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi çalışma varsa bu durum çifte sigortalılık olarak adlandırılır ve kanun hükümleri ile yasaklanmıştır¹⁰³.

⁹⁸ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 347.

⁹⁹ Yarg. 10. HD, 2.4.2007, E. 2006/ 16775, K. 2007/4913 (www.kazanci.com).

¹⁰⁰ Caniklioğlu, 2007 Değerlendirilmesi, s. 310; Yarg. HGK, 2.4.2008, 21-287/288, İBD, C. 83, S. 2009/3, 1459-1461.

¹⁰¹ Teklik ilkesi, sigortalının bir döneme ilişkin olarak yalnızca tek bir sigortalılık statüsündeki haklardan yararlanabileceğini ifade eder. Bkz.: Tuncay / Ekmekçi, s. 220.

¹⁰² A. Can Tuncay, Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2013 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2013, İstanbul 2015, s. 491.

¹⁰³ Tuncay, s. 220.

5510 sayılı Kanununun 4. maddesinin 1. fıkrasının a bendinde hizmet sözleşmesine dayalı olarak çalışanlar, b bendinde bağımsız çalışanlar ve c bendinde kamu görevlisi olarak çalışanlar sigortalı sayılmıştır. Kanununun 4/I(a), 4/I(b) ve 4/I(c) bentlerine tabi olacak şekilde yapılan çalışmalar, zorunlu sigortalılığı gerektiren çalışmalardır. Söz konusu sigortalılık hallerinin en az ikisinin aynı anda gerçekleşmesi halinde, zorunlu sigortalılık halinin çakışması söz konusu olacaktır¹⁰⁴.

Zorunlu sigortalılık hallerinin çakışması sorununun çözümü, 5510 sayılı Kanununun 53. maddesinde “Sigortalılık Hallerinin Birleşmesi” başlığı altında şöyle düzenlenmiştir: “Sigortalının 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statüleri ile (c) bendinde yer alan sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır¹⁰⁵.” Kanununun açık hükmüne göre, çakışma halinde varsa 4/1 (c) bendine yani kamu görevliliği niteliğindeki çalışmaya üstünlük tanınmıştır¹⁰⁶. Bunun nedeni doktrindeki bir görüşe göre, devlet memurlarının başka işte çalışmalarının ve bu kişilerin aynı anda başka bir zorunlu sigortaya tabi olmalarının yasak olmasıdır¹⁰⁷. Çakışma halinde

¹⁰⁴ Çakışan sigortalılık hali Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “Sosyal güvenlik sistemimizde çifte sigortalılığa yer verilmemiş olması nedeniyle “çakışan sigortalılık” olarak adlandırılan, bir sigortalının aynı anda birden fazla sosyal güvenlik kurumuna tabi olması hali, yasalarda yer alan düzenlemelerle, sadece bir sigortalılığa geçerlilik tanınarak çözüme kavuşturulmaktadır” bkz.: YHGK, 21.06.2006, 21-363/466 Çalışma ve Toplum Dergisi, S. 12, s. 185 vd.; Ayrıca Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından çakışan sigortalılık için, geçerli birden çok sigortalılık ilişkisinin varlığı aranır: “...Çakışan sigortalılıktan söz edebilmek için sosyal güvenlik yasalarının geçerli birden çok sigortalılık ilişkisinin varlığı zorunludur...” bkz.: YHGK, 05.03.2008, 10-233/233 (www.kazanci.com).

¹⁰⁵ 5510 sayılı Kanununun 53. maddesi 2011 yılında 6111 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır. Değişiklikten önceki madde ise şu şekildedir; “Sigortalının, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılır. 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sayılanlar, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden dolayı, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı bildirilemezler.”

¹⁰⁶ Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 139; Levent Akın, “5510 Sayılı Yasa’nın Malûliyet Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, Mess Sicil, Mart 2008, S. 9, s. 136.

¹⁰⁷ Ali Nazım Sözer / Coşkun Saraç, “Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi”, Mess Sicil, Aralık 2008, S. 12, s. 153; Ancak doktrinde diğer bir görüş ise, Kanunun sigortalılık hallerinin çakışması halinde, 4/c bendine üstünlük tanınmasının nedeninin devlet memurunun başka bir işte zorunlu sigortalı olarak çalıştırılmaması gerekçesine dayandırılmayacağını, zira 5510 sayılı Kanunun 53. maddesi ile devlet memurlarının başka işte çalışmasının kabul edilmiş olduğunu, çakışma halinde 4/c bendine üstünlük tanınmasının gerekçesinin devlet memurunun ancak sınırlı hallerde başka işte çalıştırılabileceği olduğunu savunmaktadır. Bkz.: Güzel / Okur / Caniklioğlu, s. 139.

4/1 (c)'ye tabi bir çalışma söz konusu değil ise bu halde, 4/1 (a)'ya tabi olan çalışmaya üstünlük tanınır. Sigortalılık hallerinin çakışması halinde hangi sigortalılığa üstünlük sağlanacağı Yargıtay kararlarında da üzerinde durulan bir husustur. Bazı Yargıtay kararlarında¹⁰⁸ Kanunun değişmeden önceki hali ile paralel olarak hangi sigortalılık önce başladı ise onun esas alınması gerektiği görüşü benimsenirken, bazı Yargıtay kararlarında¹⁰⁹ ise sigortalının geçimini sağlaması bakımından hangi sigortalılık hali daha baskınsa onun esas alınması gerektiği görüşü benimsenmiştir. Yargıtay 10. HD 2012 yılında bizim de isabetli bulduğumuz gibi, aynı anda iki farklı sigortalılık durumu mevcut ise bu durumda baskın olan faaliyetin hangisi olduğu tespit edilerek sonuca gidilmesi gerektiği yönünde bir karar vermiştir¹¹⁰.

6111 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra sigortalılık hallerinin çakışması halinde, hangi sigortalılık ilişkisinin önce başladığına ya da hangi sigortalılığın baskın olduğuna bakılmayacaktır¹¹¹. Zira yeni düzenlemeye göre birden fazla sigortalılık hali aynı dönem için söz konusu olduğunda, öncelikle 4/1(c)'ye tabi olan çalışmalara üstünlük tanınacak, 4/1(c)'ye tabi bir çalışma yok ise bu halde de 4/1(a)'ya göre olan çalışmalara üstünlük tanınacaktır.

3. İşçilik Haklarına İlişkin İlamlar

İşçilik haklarına ilişkin olarak verilen mahkeme kararlarının, sigortalı hizmetlerinin tespitine yönelik olarak açılan davalarda ispat değerinin ne olduğuna bakmakta konumuz bakımından fayda vardır. Yargıtayın bazı kararlarında¹¹² ifade ettiği görüş şu şekildedir; sigortalının işveren aleyhine ve işçilik alacaklarının tahsiline yönelik açmış olduğu davada verilen hüküm, şayet bu hüküm çalışma süresini içerir nitelikte ve şekli anlamda kesinlik kazanmış ise, daha sonradan sigortalı tarafından açılan hizmet tespit davasında kesin hüküm teşkil eder.

Usul hukuku bakımından kesin hükmün etkisine ve kesin hükmün hangi hallerde meydana geleceğine ilişkin bir açıklama yapmak zarureti hasil

¹⁰⁸ Yarg. 21. HD, 26.9.2005, 3889/8310 (www.kazanci.com).

¹⁰⁹ Yarg. 21. HD, 21.2.2002, E. 2001/8440, K. 2002/56 (www.kazanci.com).

¹¹⁰ Yarg. 10. HD, 4.12.2012, E. 2011/14108, K. 2012/24593, Caniklioğlu, 2012 Değerlendirilmesi, s. 419.

¹¹¹ Levent Akın, Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağımlı Çalışanların Maluliyeti, Ankara 2007; Yarg. 10. HD, 11.11.2014, 20727/23487, Yarg. 10. HD, 13.10.2014, 12673/19385 (www.legalbank.net).

¹¹² Yarg. 10. HD, 17.2.1984, 845/951, Yarg. 10. HD, 7.7.1983, 3315/7772, Yarg. 10. HD, 10.3.1980, 965/1758, Çenberci, s. 516-518; Yarg. 10. HD, 10.3.1988, 1214/1355, Şakar, 1988 Değerlendirmesi, s. 217.

olmuştur. Usul Hukuku açısından kesin hüküm, toplumun mahkeme kararlarına duyduğu güveni arttırmak, taraflar arasında uyuşmazlık konusu edilen hukuki durumların çözümlenmesini sağlamak ve farklı mahkemelerin aynı konuda çelişkili kararlar vermesini engellemek maksadıyla düzenlenmiş bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kesin hükümden bahsedebilmek için yeni dava ile eski dava arasındaki vakıaların, konunun ve tarafların aynı olması gerekir¹¹³. Kesin hükmün etkisinden dolayı mahkeme kararlarına dayanarak tarafları aynı olan, aynı vakıalara ilişkin olarak ve aynı dava konusu hakkında ikinci bir dava ikame edilemez. Bu açıklamalar ışığında bakacak olursak, işçilik alacakları bakımından sigortalı ve işveren arasında kesinleşen bir mahkeme ilamının hizmet tespit davasına ilişkin bölümü, sonraki davada kesin hüküm teşkil etmemelidir sonucu çıkmaktadır. Hizmet tespit davasında Kurumun davalı olarak gösterildiği dönemde işçilik alacakları bakımından Kurumun davalı olarak gösterilmesi yönünde bir düzenleme ve uygulama bulunmamaktaydı. O halde sigortalı kişinin işçilik alacaklarına ilişkin mahkemeden aldığı ilamın, hizmet tespit davası bakımından kesin hüküm teşkil etmesi, kesin hükmün tarafları aynı olan davalarda söz konusu olacağı düşünüldüğünde imkansız olduğu ortaya çıkmaktadır¹¹⁴.

Nitekim Yargıtay da sonradan verdiği kararlarda görüş değiştirerek, Kurumun davada taraf teşkil etmemesi nedeniyle işçilik alacaklarına ilişkin verilen hükümlerin kesin hüküm etkisi doğurmayacağı, sadece güçlü delil niteliğinde olacağı yönünde kararlar vermiştir¹¹⁵. Ancak 11.9.2014 tarihinde 6552 sayılı Kanun ile 5521 sayılı Kanuna, “hizmet sözleşmesine dayalı olarak çalışan sigortalıların, hizmet tespit davası açması halinde davanın Kuruma re’sen ihbar edileceği” hükmü eklenmiştir. Dolayısıyla hizmet tespit davalarında Kurum artık taraf olarak değil yalnızca fer’i müdahil olarak davaya katılabilmektedir. Dolayısıyla işçilik alacaklarına ilişkin açılan davanın tarafları ile hizmet tespit davasına ilişkin olarak açılacak davanın tarafları eski düzenlemenin aksine benzerlik göstermektedir. Buradan hareketle, yukarıda bahsedilen iki davanın taraflarının farklı olması sebebiyle işçilik haklarına ilişkin kesinleşen mahkeme ilamının

¹¹³ Kuru / Arslan / Yılmaz, s. 621; Üstündağ, s. 696.

¹¹⁴ Duman, s. 120.

¹¹⁵ Yarg. 10. HD, 14.2.1996, 770/1102, Yarg. 10. HD, 30.1.1997, 572/543, Ertürk, s. 598 vd.; Yarg. 21. HD, 29.01.2013, 24107/1432, Halil Yılmaz / Mahmut Kalemci, Yargıtayın Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Emsal Kararları, Ankara 2014, 733-736; Yarg. 10. HD, 17.9.2009, E. 2008/8472, K. 2009/14582 (www.kazanci.com).

hizmet tespit davasında kesin hüküm teşkil etmeyeceği yönündeki görüşün, Kurumun artık davalı olarak gösterilememesi sebebiyle bir hükmü kalmamıştır. Dolayısıyla işçilik alacaklarına ilişkin verilen mahkeme ilamının hizmet tespit davasını ilgilendiren ve kesinleşmiş olan kısmının, hizmet tespit davası bakımından kesin hüküm oluşturacağı düşünülebilir. Ancak tarafları aynı olsa da kanaatimizce, iki dava bakımından hukuki anlamda hâkimin re'sen araştırma yapma yükümlülüğü, tarafların davadan vazgeçip vazgeçmemesi gibi önemli farklılıklar bulunduğundan; işçilik haklarına ilişkin verilen ilamın hizmet tespit davası bakımından kesin delil değil de kuvvetli delil niteliğinde sayılması daha isabetli olacaktır.

4.Kurumca Görevlendirilen Memurların Tuttuğu Tutanaklar

5510 sayılı Kanununun 59. maddesi “Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin işlemlerin denetimi, Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurları eliyle yürütülür” şeklindedir. Dolayısıyla kayıt dışı çalışmaların önüne geçmek ve sosyal güvenliğin sağlanması amacıyla Kurum tarafından görevlendirilen memurlar rapor düzenler.

Çalışma olgusunun gerçeğe uygun bir şekilde tespiti için her tür delilin kullanılabilmesi ve hatta hâkimin re'sen inceleme yapması gerektiğini yukarıda belirtmiştik. Sigortalı çalışmalarının hiçbir şüpheye yer bırakmadan tamamen doğru bir biçimde belirlenmesi hizmet tespit davasının esas amacı olduğundan, Kurum tarafından yetkilendirilen memurların tutmuş olduğu tutanakların da göz önünde bulundurulacak delillerden bir tanesi olduğunu düşünmek yerinde olacaktır¹¹⁶.

Usul hukuku hükümlerine göre, yazılı bir delilin aksi ancak eşdeğer bir delil ile ispatlanabilir¹¹⁷. Dolayısıyla Kurum tarafından görevlendirilen memurların tuttuğu tutanakların aksi ancak yazılı delil ile ispatlanabilir.

Hâkim re'sen araştırma yükümlülüğü çerçevesinde sadece tutanaklar ile yetinmeden varsa diğer delillere de başvurarak dava konusu edilen çalışma hakkında hüküm vermelidir. Diğer yandan görevli memurlar tarafından tutulan tutanakların varlığı bilinmesine rağmen hâkimin bunları incelemeye almadan ve diğer deliller ile aralarında olan çelişkileri gidermeden hizmet tespiti hususunda hüküm vermesi bir bozma nedenidir¹¹⁸.

¹¹⁶ Yarg. 10. HD, 10.7.1997, 5280/5354, Ertürk, s. 580.

¹¹⁷ Pekcanitez / Atalay / Özekes, s. 434.

¹¹⁸ Yarg. 10. HD, 13.6.1995, 4956/5414, Ertürk, s. 635; Yarg. 10. HD, 22.2.1994, E. 1993/11716, K.

SONUÇ

Bilindiği gibi çalışanlar, çalıştıkları dönemde baskı altında olmaları sebebi ile işverenleri bildirimde bulunmaya zorlayamazken, yine bu nedenden dolayı işverenler aleyhine yargı yoluna başvuramamaktadırlar. İşte bu gibi durumlarda sigortalının sosyal güvenlik hakkının tesisini sağlayabilmek amacıyla sigortalıya, işten ayrıldıktan sonra geçmişe dönük hizmetlerin tespiti amacıyla dava açma hakkı tanınmıştır.

İş Mahkemeleri Kanunu madde 1'den hareketle hizmet tespit davaları bakımından görevli mahkemenin İş Mahkemesi olduğu, İş Mahkemesi bulunmayan yerlerde ise Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu anlaşılmaktadır.

Sigortalı hizmetlerin tespiti amacıyla düzenlenen dava açma süreleri önceleri on yıl olarak uygulanırken, 1.6.1994 gün ve 3395 sayılı Kanun ile beş yıl olarak değiştirilmiştir. Sürenin başlama anı ise, hizmetlerin geçtiği yılın sonu itibariyledir. Sosyal güvenlik hakkının korunmasını amaç edinen hizmet tespit davalarının beş yıllık dava açma süresi ile sınırlandırılmış olması sigortalı lehine bir düzenleme gibi gözükme de, delillerin yok olması ihtimali karşısında desteklenebilir bir düzenlemedir.

Dava açma süresinin niteliği hakkından kanunda açık bir hüküm bulunmama ile birlikte Yargıtay uygulamaları dava açma süresinin hak düşürücü süre olduğunu kabul etmiştir. Yargıtay bir yandan dava açma süresini hak düşürücü süre olarak nitelemekte, diğer yandan ise hak düşürücü sürenin niteliği ile bağdaşmayarak sürenin kesilmesine ve beş yılın uzamasına imkân tanıyan kararlar vermektedir. Kanaatimizce herhangi bir süre hakkında zamanaşımı veya hak düşürücü süre tespitinde bulunulduktan sonra artık o tespite bağlı kalınarak yargılama süreci devam ettirilmelidir. Aksi halde hukuka duyulan güven ve adalet duygusunda eksilme meydana gelecektir. 11.9.2014 tarihinden önce kanun metninde açıklık bulunmaması sebebiyle hizmet tespit davaları hem işverene hem de Kuruma karşı açılmaktaydı. Kurum ve işverenin mecburi dava arkadaşı olarak gösterilmesi Yargıtay uygulamaları ile içtihat halini almıştı. Ancak 11.9.2014 tarihli 6552 sayılı Kanununun 64. maddesi ile 5521 sayılı Kanun madde 7'ye eklenen fıkra ile artık hizmet tespit davalarının Kuruma karşı açılmayacağı yasal bir dayanak bulmuştur. İşveren aleyhine açılacak 1994/2928, Yarg. 10. HD, 14.9.1994, 11036/16240, Okur, s. 150.

hizmet tespiti davasında Kurum ancak fer'i müdahil olarak davaya katılabilir; davayı açacak olan ise sigortalı olduğu iddiasında olan kimse ve bu kimsenin hak sahibi olan aile bireyleridir.

Anayasa ve kanuni düzenlemelerle anılmış olmasına rağmen, ülkemizin sosyal güvenlik hakkına tam olarak kavuştuğu söylenemez. Sosyal güvenlik hakkından yoksun işçi çalıştırılması, bu durumda çalışan kişilerin işe ihtiyacı olmasından faydalanan işverenlerin giderlerinin azalarak kazançlarının daha da artmasına neden olduğundan, sigortalı ve işveren arasındaki çıkarlar dengesinin korunamaması sonucunu doğurmaktadır.

Kayıt dışı istihdamın gelişmemesinin en önemli nedenlerinden birisi vatandaşlar arasında sosyal güvenlik bilincinin gelişmemiş olmasıdır. Ekonominin ve çalışma yaşamının işveren, Kurum ve sigortalı çıkarlarına cevap verecek şekilde kayıt altına alınması; temel insan haklarından birisi olan sosyal güvenlik hakkının yerleşmesi bakımından oldukça önemlidir. Ülkemizde sigortasız işçi çalıştırmanın bu denli yaygın olması hizmet tespiti davası amacıyla açılan davaların sayısının artmasına neden olmaktadır. Oysa ki işverenlerin üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi ve bunların da etkili bir denetimden geçirilmesi halinde, bu tip hizmet tespiti davalarına gerek kalmayacaktır ya da bu tür davalar çok sınırlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- [1] Akın, Levent. **“5510 Sayılı Yasa’nın Malûliyet Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”**. Mess Sicil, Mart 2008, S. 9.
- [2] Akın, Levent. **Sosyal Güvenlik Hukukunda Bağlımlı Çalışanların Maluliyeti**, Ankara 2007.
- [3] Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla. **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7. Baskı. İstanbul 1993.
- [4] Araslı, Utkan. **Türk İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Uygulamalar**. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar. C. 1. Ankara 2002.
- [5] Arıcı, Kadir. **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 1997**. İstanbul 1999.
- [6] Aydemir, Murteza. **Türk Hukukunda İşveren, İşveren Vekili ve Alt İşveren Vekili**. İstanbul 1993.

- [7] Balcı, Mesut. / Yılmaz, Halil. **Sosyal Sigorta Prim Alacaklarının Takip ve Tahsili**. Ankara, 2014.
- [8] Bilgili, Abbas. **Hizmet Tespiti Davaları**. Adana 2011.
- [9] Bozkurt, Argun. **İş Mahkemeleri ve Yargılama Yöntemi**. Ankara Barosu Dergisi, Y. 68, S. 2010/2.
- [10] Canbolat, Talat. **Türk İş Hukukunda Alt İşveren Kavramı**. İş Hukuku Dergisi. C. 2, S. 1-4, Y. 1992.
- [11] Caniklioğlu, Nurşen. **Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2012. Ankara 2014. (2012 Değerlendirilmesi)
- [12] Caniklioğlu, Nurşen. **Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2007**. Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2009. İstanbul 2009. (2007 Değerlendirilmesi)
- [13] Centel, Tankut. **Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1984 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 1986. İstanbul, 1986.
- [14] Cuhruk, Mahmut / Çolakoğlu, H. Servet / Bükey, A. Avni. **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**, Ankara 1977.
- [15] Çakmak, İhsan. **Hizmet Tesbiti Davaları**. Ankara 2005.
- [16] Çenberci, Mustafa. **Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi**. Ankara 1985.
- [17] Duman, Barış. **506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Göre Hizmetlerin Tespiti**. Ankara 2001.
- [18] Duran, Abdurrahman. **506 Sayılı Kanununun 79/10 Maddesi Gereğince Açılan Hizmet Tespit Davalarının Yasa Hükümleri ve Yargı Uygulamaları Yönünden İncelenmesi**. Sicil İş Hukuku Dergisi, Y. 2, S. 6.
- [19] Ekmekçi, Ömer. **Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2009 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2009.
- [20] Erbaş, Coşkun. **Hizmet Akdiyle Çalışanların Sosyal Sigortalar Kurumuna Bildirilmeyen Sürelerine İlişkin Tespit Davaları ve Yargılama Süreci**. Kamu- İş Dergisi, C. 7, S. 3, 2004.
- [21] Eren, Fikret. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. 11. Baskı. İstanbul

- 1999.
- [22] Ertürk, Erhan. **Sosyal Sigortalar Kanunu Uygulaması**. Ankara 1999.
- [23] Günay, C. İlhan. **İş Mahkemelerinin Görevi**. ABD, S. 99/2-3, Y. 56.
- [24] Günay, C. İlhan. **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**. Ankara 2008.
- [25] Güzel, Ali. **Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1985 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesinin. İstanbul 1987. (1985 Değerlendirilmesi)
- [26] Güzel, Ali. **Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1999 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi. İstanbul 2001.
- [27] Güzel, Ali. **Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 2008 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi. İstanbul 2010.
- [28] Güzel, Ali. **Fabrikadan İnternete İşçi Kavramı ve Özellikle Hizmet Sözleşmesinin Bağımlılık Unsuru Üzerine Bir Deneme**. Kamu İş Dergisi, C. 4, S.2, Antalya 1997.
- [29] Güzel, Ali / Okur, Ali Rıza / Caniklioğlu, Nurşen. **Sosyal Güvenlik Hukuku**. İstanbul 2014.
- [30] Karşlı, Abdurrahim. **Medeni Muhakeme Hukuku**. 3. Baskı. İstanbul 2012.
- [31] Kocayusufpaşaoğlu, Necip. **Borçlar Hukuku Genel Bölüm**. 2010 tarihli 5. Bası'dan 6. Tıpkı Bası. İstanbul 2014.
- [32] Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder. **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**. 25. Baskı, İstanbul 2014.
- [33] Oğuzman, M. Kemal / Barlas, Nami. **Medeni Hukuk**. 21. Baskı. İstanbul 2015.
- [34] Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1**. 13. Baskı. İstanbul 2015.
- [35] Okur, Ali Rıza. **Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1994 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararların Değerlendirilmesi 1994. İstanbul 1996.
- [36] Öztürk, Ercüment. **Hizmet Tespit Davaları**. Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, S. 16, Ekim-Aralık 2002.
- [37] Öztürk, Özgür. **Sigortalı Hizmetlerin Tespiti**. Çimento İşveren

- Dergisi. S. 1, C. 12, Ocak 1998.
- [38] Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet. **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**. Ankara 2014.
- [39] Reisoğlu, Safa. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. 25. Baskı. İstanbul 2014.
- [40] Rüzgar, Orhan. **Sosyal Sigortalar Kurumuna Bildirilmeyen Çalışmaların Tespiti**. BBD, Y. 16, S. 42, Ağustos 1992.
- [41] Saraç, Coşkun. **Sigortalı Hizmetlerin Hükmen Tespiti**. Osman Güven Çankaya'ya Armağan. Ankara 2010.
- [42] Sözer, Ali Nazım. **Sosyal Sigortalar Hukukunun Genel Hükümleri Açısından Yargıtayın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın 1991 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri. İstanbul: 1993 (1991 Değerlendirilmesi).
- [43] Sözer, Ali Nazım, **Sosyal Sigorta İlişkisi**. İzmir 1991. (Sosyal Sigorta)
- [44] Sözer, Ali Nazım. **Türk Sosyal Sigortalar Hukuku**. İstanbul 2015. (Sosyal Sigortalar Hukuku)
- [45] Sözer, Ali Nazım / Saraç, Coşkun, **“Sosyal Sigorta İlişkisinde Çokluk: Sigortalılık Hallerinin, Tiplerinin ve Sürelerinin Birleşmesi”**. Mess Sicil, Aralık 2008, S. 12.
- [46] Şahlanan, Fevzi. **İş Yargılaması**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. C. XLII, Y. 1977, S. 1-4. (İş Yargılaması)
- [47] Şahlanan, Fevzi. **Türk İş Hukukunda Alt İşveren**. İş Hukuku Dergisi, C. 2, S. 1-4, Y. 1992.
- [48] Şakar, Müjdat. **Sosyal Sigortalar Açısından Yargıtayın 1993 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi. İstanbul 1995. (1993 Değerlendirilmesi)
- [49] Şakar, Müjdat. **Sosyal Sigortalar Hukukunun Genel Hükümleri ve Primler Açısından 1988 Değerlendirilmesi**. Yargıtay İş Hukukuna İlişkin Kararların Değerlendirilmesi 1988, İstanbul 1990. (1988 Değerlendirilmesi)
- [50] Tezel, Şevket. **Soru ve Cevaplarla Hizmet Tespit Davaları**. Yaklaşım Dergisi. S:139, Temmuz 2004.
- [51] Tuncay, A. Can **Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2013 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının

- Değerlendirilmesi 2013, İstanbul 2015.
- [52] Tuncay, A.Can / Ekmekçi, Ömer. **Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri**. 16. Baskı. İstanbul 2013.
- [53] Tunçomağ, Kenan. **Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar**. İstanbul 2000.
- [54] Türe, Murat. 506 sayılı SSK Kapsamında İşverenin Bildirge Verme Yükümlülüğü ve Uymamanın Sonuçları. **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi SBE, 1999.
- [55] Umdü, Ersin. **Yargıtay Kararları Çerçevesinde Hizmet Tespit Davaları**, Mali Çözüm, İSMMMMO Yayınları, S. 87, Mayıs- Haziran 2008.
- [56] Uşan, Fatih. **Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtayın 2011 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi**. Yargıtayın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2011. Ankara 2013.
- [57] Uygur, Turgut / Dönmez, İrfan / Kars, Bahattin. **Uygulamalı İş Davaları**. İstanbul 1974.
- [58] Üstündağ, Saim. **Medeni Yargılama Hukuku**. İstanbul 2000.
- [59] Yavuz, Cevdet / Özen, Burak / Acar, Faruk. **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**. İstanbul 2014.
- [60] Yazıcı, Erdal. “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Hizmet Tespiti” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Marmara Üniversitesi SBE, 2009.
- [61] Yılmaz, Halil / Kalemci, Mahmut. **Yargıtayın Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Emsal Kararları**. Ankara 2014.
- [62] Yürekli, Sabahattin. **Sosyal Sigortalarda Hizmet Tespit Davası**. İBD, C. 71, S. 10-11-12, 1997.